

مرکز تحقیقات رایانگی

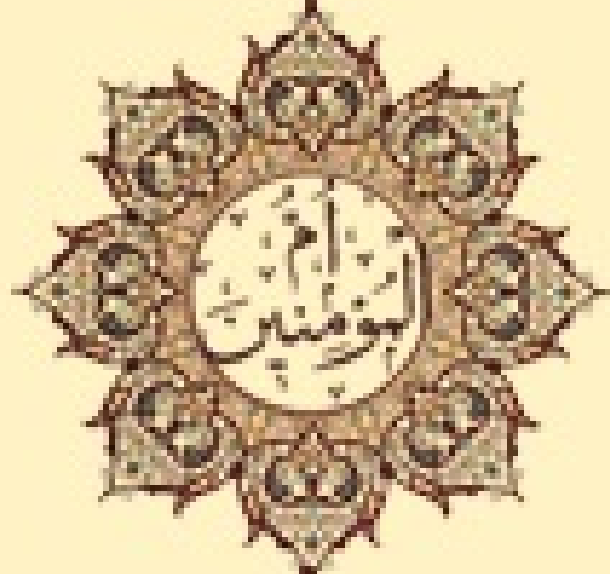
اصفهان

گامی

رسالت
علیهما الصلوة
والتسلیمة

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

خدمتِ کتبِ مہتممہ
مادرِ مؤمنان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خدیجه سلام الله علیها مادر مؤمنان

نویسنده:

واحد تحقیقات مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر چاپی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۸	خدیجه سلام الله علیها مادر مؤمنان
۸	مشخصات کتاب
۸	مقدمه
۸	نسب حضرت خدیجه سلام الله علیها
۸	تولد حضرت خدیجه سلام الله علیها
۱۰	ازدواج حضرت خدیجه سلام الله علیها
۱۰	سن حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم و حضرت خدیجه سلام الله علیها هنگام ازدواج
۱۲	خطبه‌ی عقد و مهریه‌ی حضرت خدیجه سلام الله علیها
۱۲	یک اشتباه تاریخی دیگر؟!
۱۳	متن خطبه‌ی عقد حضرت خدیجه سلام الله علیها
۱۴	مهریه ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها
۱۴	فرزندان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و حضرت خدیجه سلام الله علیها
۱۴	[پسران حضرت خدیجه سلام الله علیها]
۱۵	[دختران حضرت خدیجه سلام الله علیها]
۱۵	زینب:
۱۵	آیا ام‌کلثوم و رقیه فرزندان حضرت خدیجه سلام الله علیها بودند؟
۱۶	اشاره
۱۶	پاسخ به دو سؤال
۱۷	فاطمه‌ی زهرا سلام الله علیها:
۱۷	زندگی حضرت خدیجه سلام الله علیها قبل از رسالت
۱۸	واقعه‌ای مهم در زندگی حضرت خدیجه سلام الله علیها
۱۹	اولین زنی که ایمان آورد

- دعوت آشکار پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به اسلام ۱۹
- اشاره ۱۹
- ۱ - حمایت اجتماعی ۲۰
- ۲ - حمایت‌های عملی و مالی ۲۰
- نقش امّ المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها در پیشبرد اسلام ۲۰
- القاب گرامی امّ المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها ۲۱
- اشاره ۲۱
۱. صدّیقه: ۲۱
۲. مبارکه: ۲۱
۳. امّ المؤمنین: ۲۱
۴. طاهره: ۲۱
۵. بانوی بانوان ۲۱
۶. دیگر القاب ۲۲
- رحلت امّ المؤمنین حضرت خدیجه ی کبری سلام الله علیها ۲۲
- وصایای حضرت خدیجه سلام الله علیها ۲۲
- منزل حضرت خدیجه سلام الله علیها ۲۲
- حضرت خدیجه سلام الله علیها در قرآن ۲۳
- فضائل امّ المؤمنین حضرت خدیجه ی کبری سلام الله علیها ۲۵
۱. قبول ولایت امیرالمؤمنین علی علیه السلام ۲۶
۲. بصیرت ژرف ۲۶
۳. ایمان و اسلام محکم و پایدار ۲۶
۴. از برترین بانوان دو سرا ۲۷
۶. مادر حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها ۲۷
۷. سخاوت و انفاق بی‌بدیل ۲۷

۸. صبر و بردباری بی‌مانند ۲۸
۹. حامی رسالت و محب امامت ۲۸
۱۰. تشریف فرمایی حضرت خدیجه سلام الله علیها به محشر ۲۹
۱۱. خدیجه سلام الله علیها در احادیث معراج نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم ۲۹
۱۲. خدیجه سلام الله علیها در گفتار انبیای الهی، ائمه: و اصحاب صدر اسلام: ۲۹
- حضرت خدیجه سلام الله علیها در کلام پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم: ۳۰
- زیارت نامه حضرت خدیجه سلام الله علیها ۳۲
- اشعار در مدح حضرت خدیجه سلام الله علیها ۳۲
- مدح حضرت خدیجه سلام الله علیها ۳۲
- با نفست عطر احمدی ۳۳
- هاله‌ی نور حضرت خدیجه سلام الله علیها ۳۴
- سلام ما به تو باد ای خدیجه کبری ۳۴
- فهرست منابع: ۳۴
- مقالات مورد استفاده: ۳۴
- کتابشناسی حضرت خدیجه سلام الله علیها ۳۴
- سؤالات تستی مسابقه ۳۶
- توجه ۳۷
- در باره ما ۳۷
- پاورقی ۳۸
- درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان ۳۹

خدیجه سلام الله عليها مادر مؤمنان

مشخصات کتاب

سرشناسه: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، ۱۳۹۰ عنوان و نام پدیدآور: خدیجه سلام الله عليها مادر مؤمنان / واحد تحقیقات مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان / سید مجید نبوی، علی غزالی اصفهانی مشخصات نشر: اصفهان: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، ۱۳۹۰. مشخصات ظاهری: نرم افزار تلفن همراه، رایانه و کتاب به یادبود مرحومه بتول السادات شعله

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم خدیجه سلام الله عليها مادر مؤمنان تبیین الگوهای رفتاری مناسب برای فعالیتهای اجتماعی، فرهنگی و... اساسی‌ترین نیاز زنان در جامعه‌ی ما به شمار می‌رود، در این میان گروهی راه افراط پیموده، زنان را از هر گونه فعالیت محروم می‌سازند و عده‌ای دیگر حضور بی‌محابا در اجتماع را تنها نسخه‌ی شفا بخش می‌دانند. مسلماً در اظهار و اعمال نظر پیرامون مسایل مربوط به جامعه‌ی زنان باید خاستگاه اسلامی آن را در نظر گرفت، زیرا سخن راندن بدون شناخت عمیق از سیره‌ی معصومان، جامعه‌ی زنان را از بستر اصلی خارج و در گرداب سطحی‌نگری‌ها گرفتار می‌سازد. نگاه تاریخی و تحلیل واقعیتهای موجود در زندگی شخصیتهای مؤثر و مطرح جامعه‌ی زنان، در طول تاریخ اسلام، می‌تواند ما را به خاستگاه اصلی نظرات دینی پیرامون زنان و تشخیص محدوده و نحوه‌ی فعالیتهای اجتماعی آنان نزدیک سازد. زندگی حضرت خدیجه سلام الله عليها را می‌توان نمونه‌ای کامل از تحول مثبت و سیر به سمت کمال دانست؛ زیرا حضرت خدیجه سلام الله عليها مدت زیادی از عمرش را در دوران جاهلیت سپری کرد، آنگاه با غلبه بر تمام تضادهای موجود اجتماعی دل به اسلام سپرد و به اولین اجتماع کوچک اسلامی گام نهاد. زندگانی او چون پلی است که ابتدای آن در دوران جاهلیت و انتهایش در دوران اسلامی است. از این رو بررسی نقاط حساس زندگانی وی می‌تواند ما را در دستیابی به الگوی مثبت یاری دهد و برای همه‌ی گروههای جامعه، به ویژه زنان، که دوران جاهلیتها، تعصبا و هجوم فرهنگ‌های بیگانه را تجربه کرده‌اند سودمند باشد.

نسب حضرت خدیجه سلام الله عليها

خدیجه بنت خُوَیَلِد بن اَسَد بن عبدالعزی بن قصی بن کلاب بن مره بن کعب بن لؤی بن غالب بن فهر پدر بزرگوارش «خُوَیَلِد» قهرمان دلاوری بود که در دفاع از حریم کعبه روز به یاد ماندنی آفرید. هنگامی که «تُبَّع» پادشاه خود کامه یمن تصمیم گرفت حجرالاسود را به یمن منتقل کند و در معبدی که آنجا ساخته بود به کار گذارد، خُوَیَلِد شمشیر به دست گرفت و در برابر او مردانه جنگید و دیگر شمشیرزنان قریش به یاری او شتافتند و دشمن را با ذلت از حریم کعبه دور ساختند. پدر بزرگش «اسد» از پیشگامان در پیمان جوانمردان می‌باشد. این پیمان به منظور احقاق حقوق و دفاع از مظلوم در خانه «عبدالله بن جدعان» برگزار شد، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در آن پیمان حضور فعال داشت و از آن به نیکی یاد می‌کردند. «اسد» از پیشگامان در این پیمان بود که در تاریخ به عنوان «حلف الفضول» مشهور شده است. (۱) مادرش «فاطمه» بنت زائده بن اَصَم بن رَوَاحَه بن حجر بن عبد بن معیص بن عامر بن لؤی بن غالب بن فهر بانویی با فضیلت، تابع آئین حنیف بود. حضرت خدیجه سلام الله عليها از تیره قریش می‌باشد، از سوی پدر در نیای سوم و از سوی مادر در نیای هشتم با نسب پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم پیوند می‌خورد.

تولد حضرت خدیجه سلام الله عليها

حضرت خدیجه سلام الله علیها حدوداً پنجاه و پنج سال پیش از هجرت در مکه چشم به جهان گشود. پدرش حُوَیْلِد از فرزندان اَسَد بن عبدالمُغزّی به شمار می‌آمد و مادرش فاطمه دختر زائده بن اصم بود. جد هر دو «فهر» نام داشت و از قبیله‌ی قریش بودند. به روایتی پدرش قبل از جنگهای فِجَار (۲) کشته شد و خدیجه را در دنیای پر آشوب آن روزگار تنها نهاد. حضرت خدیجه سلام الله علیها در دوران طفولیت تجربیاتی گرانسنگ اندوخته بود، شاید پانزده سال بیشتر از عمرش نمی‌گذشت که شاهد هجوم سپاه ابرهه به خانه‌ی خدا بود. اولین متون تاریخی در مورد او به زمانی اشاره دارند که با ترتیب دادن کاروانهای تجاری به کسب درآمد پرداخت. او با مدیریت و درایتی قوی به دور از رسم تجار زمانه که رباخواری را از اصول اولیه‌ی کسب ثروت قرار داده بودند، به تجارت مضاربه‌ای روی آورد. (۳) گرچه ستیز حضرت خدیجه سلام الله علیها با تجارت رَبَوی، که گاه تا از دست دادن زن و فرزند بدهکار می‌کشید، خود مقوله‌ای مهم است اما تابناکترین صفحات زندگی او زمانی شکل می‌گیرد که با وجود زیبایی ظاهر و برخورداری از تمام صفات عالی زنانه، هرگز در جامعه‌ی فاسد آن روزگار خود را نباخت و به چنان درجه‌ای از کمال و پاکی دست یافت که به وی لقب «طاهره» دادند نویسندگان در توصیف او عباراتی چون «تُدَعَى فِي الْجَاهِلِيَةِ الطَّاهِرَةَ» در جاهلیت به طاهره نامیده می‌شد، را به کار برده‌اند. او از یاری فقرا روی بر نمی‌گرداند و خانه‌اش پناهگاه نیازمندان بود. «کرم و سخاوت»، «دور اندیشی و درایت» و «عفت» از وی بانویی پارسا و مورد احترام همگان ساخت. لقب «سیده‌ی نساء قریش» که در آن زمان به وی داده شد، از نفوذ اجتماعی و عمق احساس احترام مردم به وی پرده بر می‌دارد. کمالات روحی و عقلی و حسن ظاهر وی سبب شد تا گروه کثیری از مردان، اندیشه‌ی همسری او را در سر پیرورانند «عُثْبَةُ بن ابی مُعِيط»، «صلت بن شهاب»، «ابوجهل» و «ابوسفیان» از جمله مردان ثروتمند و صاحب نفوذ قریش بودند که دست تمنا به سوی او دراز کردند اما حضرت خدیجه سلام الله علیها در خواست آنها را با ابراز بی‌علاقگی به ازدواج رد کرد. او در بخشی از گفتگوهایش با «وَرَقَةَ بن نُوفَل اَسَد بن عبدالمغزی»، پسرعمویش، نیافتن شخص مورد نظر را دلیل عدم تمایل به ازدواج دانسته است. خدیجه که بر آیین حنیف ابراهیم خلیل الله باقی بود، (۴) اوقاتی از روز را با علمای مذهبی می‌گذراند و از سخنان و معارفشان بهره می‌برد. در این نشستها گاه صحبت از ظهور پیامبری از قریش به میان می‌آمد که حضرت خدیجه سلام الله علیها را سخت در تفکر فرو می‌برد. روزی همراه گروهی از زنان با یکی از علمای یهود گفتگو می‌کرد که رهگذری جوان و بلند قامت توجهشان را جلب کرد. عالم یهودی از حضرت خدیجه سلام الله علیها خواست او را به مجلس فرا خواند او رهگذر را به منزل آورد، عالم یهودی از جوان خواست کتف خود را بنمایاند. رهگذر پیراهن خود را کنار زد. او به دقت نگریست، درخشش نور نبوت را که در کتابهایشان بشارت داده شده بود، در کتفش دید و گفت: این مُهر پیامبری است. خدیجه، بعد از سؤال از دلیل عالم یهودی و دریافت جواب گفت: اگر عموهایش اینجا بودند اجازه نمی‌دادند تو چنین کنی، زیرا به شدت از وی مراقبت می‌کنند. عالم یهودی گفت: او با زنی از قریش که بزرگ قبیله‌اش شمرده می‌شود، ازدواج خواهد کرد. علاوه بر این یک بار نیز در خواب دید که خورشید بالای مکه چرخید و در خانه‌اش فرود آمد. او این خواب را با پسرعمویش «وَرَقَةَ»، که مسیحی بود و با کتب آسمانی آشنایی داشت، در میان نهاد. وَرَقَةَ گفت: با مرد بزرگی که شهرت جهانی می‌یابد ازدواج خواهی کرد. مجموعه شواهد فوق حضرت خدیجه سلام الله علیها را و می‌داشت که از راهی عاقلانه گم شده‌اش را سوی خود بکشاند، پس شخصی را نزد امین قریش فرستاد و پیام داد که با مقداری از اموال او به تجارت بپردازد و چون امین پذیرفت او را با بهترین کالاها و غلامش - مَیسِرَه - راهی شام کرد. گروه کثیری از تاریخ نگاران بر این عقیده‌اند که حضرت ابوطالب علیه السلام از حضرت خدیجه سلام الله علیها خواست تا مالی برای تجارت در اختیار حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم بگذارد. گروهی دیگر با این نظر به مقابله پرداخته، می‌گویند: عزت و شرف حضرت ابوطالب علیه السلام اجازه نمی‌داد که آنها اجیر شخص دیگر شوند. پس باید گفت که وی به طور مضاربه به تجارت پرداخت و اجیر خدیجه نشد. مَیسِرَه در بازگشت کرامات امین قریش، خصوصاً ملاقات راهب با وی، را برای حضرت خدیجه سلام الله علیها بازگو کرد.

ازدواج حضرت خدیجه سلام الله عليها

جوانه‌های مهر اینک در وجود حضرت خدیجه سلام الله عليها به بار نشسته بود، او جوانی پاکدامن و امین پیش روی خود داشت که عرق نجابت از صورتش ریزان و پاکی دلش از صداقت سیمایش آشکار بود. بانوی قریش به طور مستقیم تقاضای ازدواج کرد. او به امین قریش چنین گفت: «یا ابْنِ عَمِّ لِقْرَابَتِكَ وَ شَرَفِكَ وَ سِطْرِكَ فِي قَوْمِكَ وَ أَمَانَتِكَ وَ حُسْنِ خُلُقِكَ وَ صِدْقِ حَدِيثِكَ» ... ای پسر عمو، من به خاطر خویشاوندی و شرافت در میان مردم، امانت داری، خوش خلقی و راستگویی‌ات به شما تمایل پیدا کردم. حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم پیشنهاد حضرت خدیجه سلام الله عليها را پذیرفت و عمویش حضرت ابوطالب علیه السلام را از آن چه رخ داده بود آگاه ساخت. حضرت ابوطالب علیه السلام همراه جمعی از بنی هاشم به نزد عموی حضرت خدیجه سلام الله عليها «عَمْرُو بنِ أَسَدٍ» رفت و تقاضای ازدواج کردند. حضرت ابوطالب علیه السلام هنگام خواندن خطبه‌ی عقد گفت: ... او به خدیجه و خدیجه به وی علاقه دارد اینجا جمع شده‌ایم که با رضایت خودش خطبه بخوانیم.» به این ترتیب خورشید مکه، در حالی که تنها بیست و پنج سال از عمرش را پشت سر می‌گذاشت، بر بام بخت سرور زنان قریش تابیدن گرفت، حضرت خدیجه سلام الله عليها، همسر آفتاب شد و فصل نوینی در زندگی هر دو پدید آمد. حضرت خدیجه سلام الله عليها با حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم پیوندی ابدی برقرار ساخت؛ همدل، همسر و همراز وی شد.

سن حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم و حضرت خدیجه سلام الله عليها هنگام ازدواج

ام المؤمنین خدیجه سلام الله عليها در چه سنی با پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم ازدواج نمودند و آیا قبلاً با دو کافر ازدواج کرده بودند؟ سن حضرت خدیجه سلام الله عليها هنگام ازدواج با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم ۲۵ سال بوده است. و عده ای هم قائل به ۲۸ سالگی هستند. ابن عباس و جمعی از دانشمندان بر آنند که حضرت خدیجه سلام الله عليها هنگام ازدواج با رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فقط ۲۸ سال داشته است. نسبت چهل ساله بودن ام المؤمنین سلام الله عليها در هنگام ازدواج با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و همچنین بیوه بودن ایشان یک تهمت ناروا است که با واقعیت زندگی ام المؤمنین سلام الله عليها فاصله بسیاری دارد. زیرا اولاً این نسبت با عقاید مذهب حقه ناسازگاری و منافات دارد و ثانیاً از لحاظ تاریخی نیز فاقد وجهت و اعتبار کافی می‌باشد که در ادامه به تفصیل این دو مورد می‌پردازیم: مورد اول: ناسازگاری با مبانی اعتقادی مکتب تشیع یکی از ضروریات اعتقادی مذهب حقه جعفری علیه و علی آبائه السلام عصمت نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت ایشان، یعنی حضرت زهرا سلام الله عليها و ائمه هدی: می‌باشد. معنای اولیه ای که از این کلمه در ذهن وارد می‌شود، دوری از گناه و اشتباه و فکر آن می‌باشد که اگر چه معنایی درست و مطابق با موازین اعتقادی است، اما در برگیرنده تمام مفهوم آن نمی‌باشد. کاملترین معنای عصمت در قرآن مجید، در آیه تطهیر وارد شده است. خداوند در این آیه اهل بیت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را مبرا از هر گونه ناپاکی و پلیدی و دارای مقام تطهیر دائمی معرفی کرده است. عصمت از گناه و فکر گناه و عصمت از اشتباه، در برگیرنده یک قسمت از معنای آیه تطهیر می‌باشد، اما این آیه نوعی دیگر از عصمت را نیز متوجه این بزرگواران می‌کند که اغلب در بیان معنای عصمت به دست فراموشی سپرده می‌شود که عبارت است از دوری هر گونه ناپاکی. این ناپاکی دارای مصادیق بسیاری می‌باشد که یکی از آن مصادیق، آلودگی آباء و اجداد معصومین: به انجاس زمان جاهلیت می‌باشد که در این آیه به طور کلی این مساله نفی شده است. مؤید ما در این مدعی عباراتی است که در غالب زیارت نامه‌های وارده از معصومین آمده که فرموده‌اند: «كنت نوراً فی اصلاب الشامخه و الارحام المطهره لم تنجسک الجاهلیه بانجاسها؛ یعنی شما نوری بودید در صلبهای مردان بلند مرتبه و در رحم‌های زنان پاک که جاهلیت، شما را با آلودگی‌های خود نیالود.» حال اگر کسی معتقد

باشد که یکی از اجداد پدری یا مادری این بزرگواران عاری از طهارت و آلوده به انجاس جاهلیت باشد در مسیر انکار این اصل ضروری دین قرار گرفته و از دایره دین خارج می‌شود. با بیان این مقدمه، دیگر وجه ناسازگاری بیوه بودن ام المؤمنین سلام الله علیها واضح و آشکار می‌شود. زیرا بنابر آنچه در تواریخ محرف در مورد ایشان وارد شده، ام المؤمنین سلام الله علیها قبل از ازدواج با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم با دو کافر بت پرست به نام‌های عتیق بن عائذ مخزومی و ابوهاله ازدواج نموده و از آنان صاحب اولاد شده بودند که این درست بر خلاف مبانی اعتقادی شیعه است. زیرا ازدواج ایشان با دو کافر بت پرست، ایشان را از دایره طهارت خارج کرده و قابلیت مادری برای حضرت زهرا سلام الله علیها و ائمه هدی: را از ایشان سلب می‌کند؛ به علت آنکه حضرت زهرا سلام الله علیها و ائمه هدی: از مصادیق آیه تطهیر می‌باشند و می‌بایست از هرگونه ناپاکی مبرا باشند که یکی از آن ناپاکی‌ها، آلودگی پدران و مادران ایشان به آلودگی‌های جاهلیت می‌باشد. مضافاً این که ام المؤمنین سلام الله علیها موحد و تابع شریعت ابراهیمی بوده‌اند. طبق شریعت‌های توحیدی ازدواج موحد با کافر و مشرک حرام می‌باشد و اگر بر خلاف دستور دین چنین ازدواجی صورت بگیرد باطل محسوب می‌شود. با این حساب ازدواج ام المؤمنین سلام الله علیها با عتیق و ابوهاله که دو کافر بت پرست بوده‌اند از لحاظ دینی حرام و در صورت وقوع آن، این نه ازدواج شرعی، بلکه امری غیر شرعی محسوب می‌شده است که این خود، نافی پاکی و طهارت می‌باشد. حال در اینجا افرادی که با توجه به تاریخ محرف، ازدواج‌های ام المؤمنین سلام الله علیها با عتیق و ابوهاله را مورد تایید قرار می‌دهند، مقابل دو قضیه متناقض قرار می‌گیرند؛ اول ادعای تاریخ مبنی بر ازدواج ام المؤمنین سلام الله علیها با دو کافر که با قبول آن می‌بایست معتقد به خروج ایشان از طهارت و عدم قابلیت برای مادری معصومین: باشند، حال آنکه ایشان در واقع مادر این بزرگواران می‌باشند. و دوم اصل اعتقادی عصمت برای معصومین: که به واسطه آن می‌بایست معتقد به پاکی پدران و مادران ایشان باشند. بنابراین با قبول قضیه اول، اصل اعتقادی عصمت که از ضروریات دین است، زیر پا گذارده می‌شود و با قبول اصل عصمت، مسأله تاریخی ازدواج ایشان با دو کافر بت پرست محال به نظر می‌آید. آنچه در این دو مسأله متناقض برای ما روشن است این است که اولاً ازدواج ایشان با دو کافر بت پرست مسئله‌ای صرفاً تاریخی است که به خودی خود دارای هیچگونه اعتبار و حجیت شرعی نمی‌باشد؛ یعنی نه در کتاب خدا و نه در سنت نبی اکرم و ائمه هدی: برای آن مویدی یافت نمی‌شود که به واسطه آن دارای اعتبار و حجیت بشود؛ خصوصاً این که تاریخ صدر اسلام مملو از تحریف است که با توجه به این مطلب، دیگر هیچ وجه عقلایی برای اتکاء به آن تاریخ محرف یافت نمی‌شود. ثانیاً طهارت آباء و اجداد معصومین: اصل ضروری دین می‌باشد که اعتقاد به آن واجب و عدم اعتقاد به آن موجب خروج از دین می‌گردد. پس با این حساب در مواجهه این دو قضیه و موارد مشابه با آن آنچه مورد قبول واقع می‌شود، اصل اعتقادی و آنچه طرد می‌گردد، مسائل تاریخی متناقض با آن می‌باشد و این - نصب العین قرار دادن اصول اعتقادی در هنگام مطالعه و تحقیق تاریخ صدر اسلام تنها راه فهم تحریفات وارد شده در تاریخ محرف و فرار از انحرافات عقیدتی می‌باشد زیرا هدف دشمنان دین در مسأله تحریف تاریخ، جز منحرف کردن مخاطبان آن از اصول عقیدتی و دور نگه داشتن آنان از حقیقت زندگی اولیای دین نبوده است که با نصب العین قرار دادن اصول اعتقادی در حین مطالعه و تحقیق آن، این تلاش آنان ناکارآمد می‌گردد. مورد دوم: این مسئله از لحاظ تاریخی دارای اعتبار کافی نمی‌باشد اگر چه اعتقاد داشتن به ازدواج ام المؤمنین سلام الله علیها با دو کافر در زمان جاهلیت، مغایر با اصول اعتقادی دین مبین اسلام است و هیچ تردیدی در بطلان آن نباید داشت، اما اشاره به این مطلب نیز زیباست که منابع اولیه‌ای که این ادعا از آنان صادر گردیده، تمامی برگشت به اهل تسنن دارد و به طور حتم می‌توان گفت که در هیچ یک از کتب روایی و تاریخی شیعه ردپایی از این ادعا یافت نمی‌شود که این خود جای تأمل بسیار دارد. زیرا اگر شخصی به کتب تاریخی و روایی اهل تسنن اندک مراجعه‌ای داشته باشد متوجه می‌شود که این کتابها دارای موارد متضاد و متناقض بسیاری هستند که اعتبار آنان نه فقط از طریق شیعه، بلکه از طرف علمای اهل تسنن نیز مورد خدشه می‌باشد؛ به عنوان مثال در بین آن همه کتب روایی اهل تسنن، کتب صحاح از اعتبار خاصی

برخوردار است و در بین همه کتب صحاح، صحیح بخاری بیشتر مورد توجه قرار گرفته است، به صورتی که اگر ادعا شود اهل تسنن بعد از قرآن، هیچ کتابی را به اندازه صحیح بخاری مورد توجه قرار نمی‌دهند، ادعای گزافی نیست، اما با این حال کتب زیادی در تنقیح احادیث صحیح بخاری نوشته شده که بسیاری از احادیث آن را مورد خدشه قرار می‌دهد. زیرا احادیث مصنوعه، جعلی و نیز نقل‌های تاریخی محرف زیادی در این کتب وارد شده است که تعصب و عناد و دشمنی با اهل بیت نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم را می‌توان از مهمترین ادله جعل و ورود این احادیث و نقل‌های تاریخی به این کتب دانست. حال با اوضاع وخیمی که در کتب روایی و تاریخی اهل تسنن دارد، دیگر روشن می‌شود که چرا نقل این مساله فقط از طریق اهل تسنن قابل تأمل می‌باشد. زیرا بانیان انحراف و غاصبان خلافت، برای اثبات موضع خود در بین مردم دست به جعل و تحریف دین و تاریخ دین زدند که نتیجه آن را امروز می‌توان در کتب روایی و تاریخی بقایای آنان، یعنی اهل تسنن مشاهده نمود. البته ممکن است این اشکال مطرح شود که این مساله در برخی از کتب روایی و تاریخی شیعه نیز وارد شده که در جواب باید گفت: اولاً نقل‌های وارده در کتب روایی و تاریخی شیعه در این باره نیز به علت برگشت به منابع اهل تسنن فاقد وجاهت و اعتبار می‌باشد. ثانیاً: بزرگان علما شیعه همانند سید مرتضی، شیخ طوسی، ابوالقاسم کوفی و همچنین احمد بکری و بلاذری از علماء اهل تسنن در تصانیف خود زیر بار این مساله نرفته‌اند و عذراء بودن (باکره بودن) ام المؤمنین سلام الله علیها در حین ازدواج با نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم را مورد تاکید قرار داده - اند. و چنانچه گفته شد، غواص دریای روایات اهل بیت: مرحوم علامه مجلسی رحمه الله علیه در کتاب شریف بحارالانوار با ذکر روایتی سن ازدواج خدیجه کبری با رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم را ۲۸ سال بیان کرده است.

خطبه‌ی عقد و مهریه‌ی حضرت خدیجه سلام الله علیها

مشهور آن است که خواستگاری و خطبه‌ی عقد به وسیله‌ی حضرت ابوطالب علیه السلام عموی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم انجام گردید و پذیرش و قبول آن نیز از سوی عمرو بن آسید - عموی ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها - صورت گرفت و در برابر این گفتار مشهور، اقوال دیگری نیز وجود دارد ... مانند اینکه خطبه‌ی عقد به وسیله‌ی حمزه بن عبدالمطلب یا دیگری از عموهای آن حضرت انجام شد ... و یا اینکه پدر ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها - خُوَیْلِد بن آسَد - و یا پسر عموی حضرت خدیجه سلام الله علیها - وَرَقَه بن نَوْفَل از طرف ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها قبول کرده و آن بانوی محترمه را به عقد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم درآورد ... و بلکه در پاره‌ای از روایات گفتار نابجای دیگری نیز نقل شده که ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها به پدر خود خُوَیْلِد شرابی داده و او را مست کرد و او در حال مستی این ازدواج را پذیرفت چون به حال عادی بازگشت و از جریان مطلع گردید بنای مخالفت با این ازدواج را گذارده و بالاخره با وساطت و پا در میانی برخی از نزدیکان به ازدواج مزبور تن داده و آن را پذیرفت ... که پاسخ آن را چند تن از روایان و اهل تاریخ عهده‌دار شده، متن گفتار ابن سعد در طبقات پس از ذکر چند روایت بدین مضمون می‌گویند: «و قال محمد بن عمر: فهذا كله عندنا غلط و وهم و الثابت عندنا المحفوظ عن اهل العلم ان اباهما خُوَیْلِد بن آسَد مات قبل الفجار و انعمها عمرو بن آسَد زوجها رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم». (۵) یعنی: محمد بن عمر گفته است که تمامی این روایات در نزد ما ناصحیح و موهوم است و صحیح و ثابت نزد ما و دانشمندان آن است که پدر حضرت خدیجه سلام الله علیها یعنی خُوَیْلِد بن آسَد پیش از جنگ فجار از دنیا رفته بود و عمویش عمرو بن آسَد او را به ازدواج رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم درآورد ... و نظیر همین عبارت از واقدی نقل شده (۶) و همچنین اقوال غیر مشهور دیگر را نیز پاسخ داده و نیازی به ذکر آنها نیست (... ۷)

یک اشتباه تاریخی دیگر!؟

در پاره‌ای از روایاتی که در مورد این ازدواج فرخنده رسیده ظاهراً یک اشتباه دیگری نیز رخ داده که به جای عموی حضرت خدیجه سلام الله علیها - یعنی عمرو بن آسد - وَرَقَّةُ بن نَوْفَلِ بن آسد (به عنوان عموی حضرت خدیجه سلام الله علیها آمده که این مطلب گذشته از آنکه در اصل، خلاف مشهور است از نظر نسبی هم اشتباه است. زیرا وَرَقَّةُ بن نَوْفَلِ پسر عموی حضرت خدیجه سلام الله علیها است، نه عموی حضرت خدیجه سلام الله علیها ... و بعید نیست که این کار از تصرفات ناقلان حدیث بوده که چون نام عموی حضرت خدیجه سلام الله علیها در حدیث آمده بوده و وَرَقَّةُ بن نَوْفَلِ هم شهرتی افسانه‌ای داشته، آن عنوان را با این نام منطبق دانسته و به این صورت در آورده‌اند.

متن خطبه‌ی عقد حضرت خدیجه سلام الله علیها

مرحوم صدوق در کتاب من لا یحضره الفقیه و شیخ کلینی در کتاب شریف کافی با مقداری اختلاف خطبه‌ی عقدی را که به وسیله ابوطالب ایراد شده نقل کرده‌اند که متن آن طبق روایت شیخ صدوق (ره) این گونه است: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنَا مِنْ زَرْعِ إِبْرَاهِيمَ وَ ذُرِّيهِ إِسْمَاعِيلَ وَ جَعَلَ لَنَا بَيْتًا مَحْجُوجًا وَ حَرَمًا آمِنًا يَجِبِي إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ وَ جَعَلَنَا الْحُكَّامَ عَلَى النَّاسِ فِي بَلَدِنَا الَّذِي نَخْنُ فِيهِ ثُمَّ إِنَّ ابْنَ أَخِي مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ لَمَّا يوزنُ بَرَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ إِلَّا رَجِحَ إِلَّا يَقَاسُ بِأَحَدٍ مِنْهُمْ إِلَّا عَظُمَ عَنْهُ وَ إِنْ كَانَ فِي الْمَالِ قَلٌّ فَإِنَّ الْمَالَ رِزْقٌ حَائِلٌ وَ ظِلٌّ زَائِلٌ وَ لَهُ فِي خَدِيجَةَ رَغِيَّةٌ وَ لَهَا فِيهِ رَغِيَّةٌ وَ الصَّدَاقُ مَا سَأَلْتُمْ عَاجِلُهُ وَ آجِلُهُ مِنْ مَالِي وَ لَهُ خَطْرٌ عَظِيمٌ وَ شَأْنٌ رَفِيعٌ وَ لِسَانَ شَافِعٍ جَسِيمٍ» (۸) یعنی: سپاس خدای را که ما را از کشت و محصول ابراهیم و ذریه اسماعیل قرار داد و برای ما خانه‌ی مقدسی را که مقصود حاجیان است و حرم امنی است که میوه هر چیز به سوی آن گرد آید بنا فرمود و ما را در شهری که هستیم حاکمان بر مردم قرار داد. سپس برادرزاده‌ام محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب مردی است که با هیچ یک از مردان قریش هم وزن نشود جز آنکه از او برتر است و به هیچ یک از آنها مقایسه نشود جز آنکه بر او افزون است و او اگرچه از نظر مالی کم مال است ولی مال پیوسته در حال دگرگونی و بی‌ثباتی و همچون سایه‌ای رفتنی است و او نسبت به ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها راغب و حضرت خدیجه سلام الله علیها نیز به او مایل است و مهریه او را نیز هر چه نقدی و غیر نقدی بخواهید آماده است و محمد را داستانی بزرگ و شانی والا و شهرتی عظیم خواهد بود. و در کتاب شریف کافی این گونه است که پس از این خطبه، عموی حضرت خدیجه سلام الله علیها خواست به عنوان پاسخ ابوطالب سخن بگوید ولی به لکنت زبان دچار شد و نتوانست، از این رو ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها خود به سخن آمده گفت: عمو جان! اگر چه شما به عنوان گواه اختیاردار من هستی ولی در اختیار انتخاب من خود شایسته تر از دیگران هستم و اینک ای محمد من خود را به همسری تو در می‌آورم و مهریه نیز هر چه باشد به عهده‌ی خودم و در مال خودم خواهد بود، اکنون به عموی خود (حضرت ابوطالب علیه السلام) دستور ده تا شتری نحر کرد (۹) و ولیمه‌ای ترتیب دهد و به نزد همسر خود آی! حضرت ابوطالب علیه السلام فرمود: گواه باشید که خدیجه محمد صلی الله علیه و آله و سلم را به همسری خویش پذیرفت و مهریه را نیز در مال خود ضمانت کرد! برخی از قریشیان با تعجب گفتند: شکفتا! که زنان مهریه مردان را به عهده گیرند؟! حضرت ابوطالب علیه السلام سخت به خشم آمده روی پای خود ایستاد و گفت: آری اگر مردی همانند برادرزاده من باشد زنان با گرانباترین مهریه‌ی خود خواهانشان می‌شوند و اگر همانند شما باشند جز با مهریه گرانها حاضر به ازدواج نمی‌شوند! و در روایت خرائج راوندی است که چون خطبه عقد به پایان رسید و حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم برخاست تا به همراه عمویش حضرت ابوطالب علیه السلام به خانه برود حضرت خدیجه سلام الله علیها به آن حضرت عرض کرد ...: «إِلَى بَيْتِكَ فَبَيْتِي بَيْتُكَ وَ أَنَا جَارِيَتُكَ» (۱۰) یعنی: به سوی خانه‌ی خود بیا که خانه من خانه تو است و من هم کنیز توام! و از کتاب المنتقی کازرونی نقل شده که چون مراسم عقد به پایان رسید حضرت خدیجه سلام الله علیها به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم عرض کرد ...: «يَا مُحَمَّدُ مُرَّ عَمَّكَ أَبَاطِلِبٍ يَنْحَرُ بَكْرَةً مِنْ بَكْرَاتِكَ وَ أَطْعِمِ النَّاسَ عَلَى الْبَابِ وَ هَلُمَّ

فَقِيلَ (۱۱) مَعَ أَهْلِكَ فَأَطَعَمَ النَّاسَ وَ دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ فَقَالَ مَعَ أَهْلِهِ خَدِيجَةَ» (۱۲) یعنی ای محمد به عمومیت ابوطالب دستور ده شتر جوانی از شتران را نحر کند و مردم را بر در خانه اطعام کن و بیا در کنار خاندانت چاشت (۱۳) را به استراحت بگذران. و حضرت ابوطالب علیه السلام این کار را کرد و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به نزد حضرت خدیجه سلام الله عليها آمده و در کنار او به استراحت روزانه پرداخت و این دو حدیث دلالت بر کمال علاقه و عشق حضرت خدیجه سلام الله عليها نسبت به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم دارد چنانچه تا پایان عمر این عشق را نسبت به آن حضرت حفظ کرده بود. صلوات الله علیهما.

مهریه ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله عليها

در اینکه مهریه چقدر بود و پرداخت آن را چه کسی به عهده گرفت اختلافی در روایات دیده می‌شود که از آن جمله روایت بالا است که در آن بدون ذکر مقدار آمده است که پرداخت آن را حضرت خدیجه سلام الله عليها به عهده گرفت. و از کشف الغمه از ابن حماد و نیز از ابن عباس نقل شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله عليها را با مهریه دوازده اوقیه طلا- به ازدواج خویش در آورد و مهریه‌ی زنان دیگر آن حضرت نیز همین مقدار بود. (۱۴) و در اعلام الوری طبرسی دوازده اوقیه و نیم ذکر شده چنانچه از دانشمندان اهل سنت نیز مؤلف سیره الحلیه همین قول را نقل کرده و سپس گفته است که هر اوقیه چهل درهم است که در نتیجه مجموع مهریه پانصد درهم شرعی بوده است. و تفاوت دیگری که در نقل سیره حلیه دیده می‌شود آن است که گوید: پرداخت مهریه مزبور را ابوطالب به عهده گرفت. (۱۵) و قول دیگری که در سیره حلیه و سیره ابن هشام و برخی از تواریخ دیگر آمده آن است که گفته‌اند: «وَأُضِدَّقَهَا رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ - عَشْرِينَ بَكْرَةً». (۱۶) یعنی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به حضرت خدیجه سلام الله عليها بیست شتر ماده‌ی جوان مهریه داد و در نقل دیگری نیز آمده که وَرَقَةَ بن تَوْفَل حضرت خدیجه سلام الله عليها را با مهریه‌ی چهارصد دینار به عقد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در آورد (۱۷) و از کامل مبرد نقل شده که بیست شتر را حضرت ابوطالب علیه السلام به عهده گرفت و دوازده اوقیه و نیم طلا را خود رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پرداخت که مهریه مجموع آنها بود. (۱۸) نگارنده گوید: روایاتی که در باب «مهر السنه» آمده همان روایت پانصد درهم را تایید می‌کنند، چنانچه در چند حدیث با اندک اختلافی آمده که امام باقر و امام صادق علیهما السلام فرمودند: «مَا زَوَّجَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ - شَيْئًا مِنْ بَنَاتِهِ وَ لَا تَزَوَّجَ شَيْئًا مِنْ نِسَائِهِ عَلَى أَكْثَرِ مِنْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أُوقِيَةً وَ نَشٌّ يَعْنِي نِصْفَ أُوقِيَةٍ». (۱۹) یعنی ترویج نکرد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم هیچ یک از دختران خود و نه هیچ یک از زنانش را به بیش از دوازده اوقیه و نیم. و طبرسی (ره) در اعلام الوری گوید: «وَمَهْرُهَا اثْنَتَا عَشْرَةَ أُوقِيَةً وَ نَشٌّ وَ كَذَلِكَ مَهْرُ سَائِرِ نِسَائِهِ». (۲۰) و در روایت امام صادق علیه السلام این گونه است که فرمود: «مَا تَزَوَّجَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ - شَيْئًا مِنْ نِسَائِهِ وَ لَا زَوَّجَ شَيْئًا مِنْ بَنَاتِهِ عَلَى أَكْثَرِ مِنْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أُوقِيَةً وَ نَشٌّ وَ الْأُوقِيَةُ أَرْبَعُونَ دِرْهَمًا وَ النَّشُّ عِشْرُونَ دِرْهَمًا». (۲۱) و در داستان ازدواج حضرت جواد الائمه علیه السلام با دختر مأمون عباسی نیز آمده که فرمود: «و بذلت لها من الصداق ما بذله رسول الله - صلى الله عليه و آله و سلم - لازواجه و هو اثنتا عشرة أوقية و نش - و على تمام الخمس مائة» (۲۲) یعنی من صداق (۲۳) او را همان قرار دادم که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به زنانش بذل فرمود و آن دوازده اوقیه و نیم بود که تمامی پانصد درهم بر ذمه من است ...

فرزندان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و حضرت خدیجه سلام الله عليها

مورخان می‌گویند: پسران نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم یعنی قاسم که کنیه رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم نیز از نام او بود و عبدالله ملقب به طاهر یا طیب در خردسالی و یکی پیش از بعثت و دیگری اندکی بعد از آن در گذشتند. اما روایت غم‌انگیزی از حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم و ام المؤمنین حضرت خدیجه کبری سلام الله علیها نقل شده است که: «آن بانوی بزرگوار چند روز پس از وفات قاسم در خانه نشسته بود و می‌گریست. (۲۴) چون پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم وارد شد علت این کار را پرسید او گفت: از سینه‌هایم شیر جاری شد و من به یاد فرزند کوچکم افتادم که اکنون گرسنه و تنها در زیر خاک آرمیده است. و نظیر این حدیث را در مورد عبدالله و طاهر نقل کرده‌اند، که در هر دو مورد نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم، ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها را بشارت می‌دهد که فرزندان کوچک تو بسان فرشتگان در کنار در بهشت به انتظار ورودت به سر می‌برند تا با دستان کوچک خود تو را به باغهای بهشتی رهنمون شوند. این موضوع نشان می‌دهد هر دوی پسران نبی مکرم صلی الله علیه و آله و سلم و ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها در سن کودکی و شیرخوارگی از دنیا رفته‌اند. دلیل دیگر اثبات این قضیه نیز انتساب عنوان ابتر به حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم از سوی کفار بود که چون پسرانش زود از دنیا می‌رفتند این چنین او را مورد استهزاء قرار می‌دادند. به هر حال در گذشت این دو پسر که می‌توانستند حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم را در پیشبرد دین خدا یاری بسیار کنند برای این زوج نمونه، بسیار گران آمده بود. از تاریخ یعقوبی نقل شده است هنگامی که قاسم در چهار سالگی از دنیا رفت، نگاه پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در کنار جنازه او به یکی از کوههای مکه افتاد و خطاب به آن فرمود: «ای کوه! آنچه به من در مورد مرگ قاسم وارد شد، اگر بر تو می‌آمد متلاشی می‌شدی». (۲۵)

[دختران حضرت خدیجه سلام الله علیها]

زینب:

ایشان بزرگترین دختر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها بود. ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها، زینب را به عقد خواهرزاده‌ی خود ابوالعاص بن ربیع در آورد که از آنها پسری به نام علی و دختری به نام امامه حاصل شد. علی در سنین پائین وفات یافت و اما امامه که از همسر اول خود مُغیره بن نُوفَل جدا شده بود پس از شهادت حضرت زهرا ی مرضیه سلام الله علیها به وصیت خودش به عقد امیرالمؤمنین علیه السلام درآمد. زینب هنگام هجرت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم به مدینه به همراه شوهرش ابوالعاص در مکه باقی ماند به هنگام جنگ بدر (در سال دوم هجرت) ابوالعاص از لشکریان دشمن بود که به همراه هفتاد نفر دیگر از مشرکین به اسارت نیروهای اسلام درآمد. هنگامی که قرار شد اسرا با پرداختن فدیة آزاد شوند زینب برای آزادی شوهرش گردنبندی که حضرت خدیجه کبری سلام الله علیها در شب عروسی به گردش آویخته بود، به مدینه فرستاد. ابوالعاص آن را به عنوان فدیة به محضر سرور عالمیان آورد و چون نگاه نبی مکرم صلی الله علیه و آله و سلم به آن گردنبد افتاد بی‌اختیار گریست و به یاد همسر فداکارش ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها افتاد و فرمود: «رَحِمَ اللَّهُ خَدِيجَةَ، هَذِهِ فَلَا تَدِّهِ جَهَنَّمُ بِهَا خَدَاوَنَدُ خَدِيجَةَ رَا رَحْمَتِ كُنَدُ، اِیْنَ كَرْدَنَبندی اِسْتِ كِه خَدِيجَةَ اَن رَا بَرای زینب فراهم کرده است.» پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم ابو العاص را به شرط آنکه زینب را آزاد بگذارد تا به مدینه بیاید، رها کرد و وی نیز به عهد خود وفا نمود و زید بن حارثه به مکه رفت و او را با خود به مدینه آورد سرانجام ابو العاص قبل از فتح مکه مسلمان شد و به مدینه آمد تا با زینب ازدواج دوباره نماید. زینب در سال هشتم هجرت در مدینه از دنیا رفت.

آیا ام‌کلثوم و رقیه فرزندان حضرت خدیجه سلام الله علیها بودند؟

اشاره

یک بازنگری درباره فرزندان خدیجه سلام الله عليها اخیراً محقق دانشمند لبنانی، جعفر مرتضی عاملی کتابی به نام «بنات النبی ام الربائبه؟» تالیف نموده که کتابی مستند و تحلیلی و جالب است، او در این کتاب پس از نقل روایات مختلف از کتابهای شیعه و اهل تسنن و بررسی‌های گوناگون چنین نتیجه می‌گیرد: ۱ - از بررسیها می‌توان نتیجه گرفت: ازدواج رقیه و ام کلثوم با پسران ابولهب، سپس با عثمان از امور واهی است و ثابت نشده است و در مورد عثمان، تشابه اسمی موجب این اشتباه گردیده است. ۲ - شواهد متعددی وجود دارد که ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله عليها قبل از پیامبر ازدواج نکرده است و هنگام ازدواج با پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم دوشیزه بوده است. و از علامه‌ی سوری (ابن شهر آشوب) نقل می‌کند که می‌نویسد: «ان النبی قد تزوج خدیجه و هی عذراء» همانان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم با خدیجه سلام الله عليها که دوشیزه بود ازدواج کرد. چنانکه دو کتاب «الانوار» و «البدع» این مطلب را تأکید می‌کند آنجا که در آنها نقل شده: رقیه و زینب دختران هاله خواهران خدیجه سلام الله عليها بوده‌اند. یکی از اموری که مطلب فوق را تأیید می‌کند حدیثی است که از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده که خطاب به حضرت علی علیه السلام فرمود: «یا علی اوتیت ثلاثاً لم یوتهن احد و لا نا، اوتیت مهراً مثلی و لم اوت انا مثلی» علی جان به تو در زندگی سه امتیاز و ویژگی ارزانی گردید که به هیچکس دیگر از مردم حتی به من ارزانی نشد: ۱ - به تو افتخار دامادی من داده شد در حالی که من پدر همسری به سان تو ندارم. ۲ - به تو همتا و همسری همانند دختر فرزانه‌ام فاطمه سلام الله عليها عنایت شد در حالی که به من همتا و هممدلی به سان و هموزن او ارزانی نگردید. ۳ - به تو بدون واسطه پسرانی ارجمند و تاریخ ساز همانند حسن و حسین علیهما السلام عنایت گردید، اما به من عنایت نشد، اما شما از من هستید و من از شما. از این روایت با توجه به ویژگی اول فهمیده می‌شود که پیامبر تنها یک داماد داشت و آن حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام بود. بعضی بر این باورند که اصرار برخی در مورد ام کلثوم و رقیه به عنوان دختران پیامبر و همسران عثمان از این رو است که فضائل مخصوص حضرت علی علیه السلام را با رقیب تراشی کم رنگ کنند، از این رو عثمان را به عنوان ذوالنورین (صاحب و همسر دو نور ام کلثوم و رقیه) می‌خوانند ولی با اینکه حضرت زهرا سلام الله عليها به اعتقاد همه، برترین زنان دو جهان بود و همسر حضرت علی علیه السلام گردیده چنین لقب یا امثال آن را به آن حضرت نمی‌دهند.

پاسخ به دو سؤال

در اینجا دو سؤال پیش می‌آید نخست اینکه: اگر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم دخترانی نداشت، تا بگوئیم با پسران ابولهب و سپس با عثمان ازدواج کردند، پس چرا در قرآن سخن از دختران رسول خدا به میان آمده است آنجا که می‌خوانیم «یا ایها النبی قل لازواجک و بناتک» ... ای پیامبر به همسران و دختران و زنان مومنان بگو: روسرهای بلند خود را بر خویش فرو افکنند (و حجاب را رعایت کنند). و همچنین در بعضی از دعاها یا روایات سخن از دختران پیامبر به میان آمده مثلاً در یکی از دعاها ماه مبارک رمضان آمده: «اللهم صل علی رقیه و ام کلثوم ابنتی نبیک ؛ ... خدایا درود فرست بر رقیه و ام کلثوم و دو دختر پیامبرت». در پاسخ به هر دو سؤال همان را می‌گوئیم که قبلاً اشاره شد و آن اینکه: این بانوان دختران هاله خواهر خدیجه سلام الله عليها بودند و پس از مردن پدرشان تحت کفالت خدیجه سلام الله عليها در آمدند، و پس از ازدواج صلی الله علیه و آله و سلم با خدیجه سلام الله عليها تحت سرپرستی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم قرار گرفتند و به عنوان دختران پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم خوانده شدند و اسلام را پذیرفتند و هجرت به مدینه کردند و ... بنابراین چه مانعی دارد که منظور از دختران در آیه و دعای مذکور، دختر خوانده‌های صلی الله علیه و آله و سلم باشند و یا منظور از آیه مذکور همچون آیه مباحله تنها حضرت زهرا سلام الله عليها باشد.

فاطمه‌ی زهرا سلام الله عليها:

اگرچه سخن گفتن در مورد این بانوی مکرم در اندازه و گنجایش این مختصر نیست و در مورد او همچون مادر بزرگوارش می‌توان صفحات زیادی مطلب نوشت اما به لحاظ حفظ روند اصلی نوشتار، ذکری مختصر به میان خواهد آمد. «إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُوْثَرَ» ... حضرت فاطمه سلام الله عليها کوچکترین فرزند حضرت خدیجه سلام الله عليها و حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم بود. در مورد وی احادیث، روایات و آیات فراوانی نقل شده است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرماید: «فَاطِمَةُ حَوْزَاءُ إِنْسِيَّةٌ؛ فَإِذَا اشْتَقْتُ إِلَى الْجَنَّةِ شَمِمْتُ رَائِحَةَ رَقَبَةِ فَاطِمَةَ» فاطمه بانوی بهشتی است که به صورت انسان روی زمین در آمد، هر گاه مشتاق بهشت می‌گردد بوی خوش وجود فاطمه را می‌بویم» (۲۶) باز هم حدیثی نقل شده که از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم پرسیدند چرا میزان علاقه‌اش به فاطمه سلام الله عليها بیش از سایر فرزندان است، حضرت فرمودند: «هنگامی که من در شب معراج به آسمانها سیر داده شدم، جبرئیل مرا در کنار درخت طوبی برد، (۲۷) میوه‌ای از میوه‌های آن درخت را چید و به من داد، آن را خوردم، سپس دستش را بر میان دو شانهم کشید، آنگاه فرمود: «ای محمد! خداوند متعال ولادت فاطمه سلام الله عليها از ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله عليها را به تو مژده می‌دهد» (۲۸) از این حدیث و قریب آن از لحاظ مفهوم در کلام محدثان و راویان بسیار نقل شده است. لذا آن وجود مبارکه، انسانی ممتاز و در میان زنان عصر خود سرآمد بود. نیز روایت شده قبل از حمل یافتن حضرت فاطمه سلام الله عليها در بطن خدیجه‌ی کبری، حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم چهل روز از وی کناره گرفت و به تنهایی به عبادت و راز و نیاز مشغول گشت. حضرت فاطمه سلام الله عليها در ۹ سالگی به ازدواج پسر عمویش علی بن ابیطالب علیه السلام درآمد پس از ۹ سال حیات پر برکت و به دنیا آوردن فرزندان که هر کدام بخشی از تاریخ بشریت به شمار می‌آیند به شهادت رسید.

زندگی حضرت خدیجه سلام الله عليها قبل از رسالت

بعد از مراسم خواستگاری، ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله عليها پسر عمویش وَرَقَةَ را خواست و گفت: نزد محمد صلی الله علیه و آله و سلم برو و بگو: غلامان و کنیزان و هر آنچه مالک آنم به تو بخشیدم؛ هر گونه که خواهی می‌توانی در آنها تصرف کنی. پس وَرَقَةَ میان زمزم و مقام ایستاد (۲۹) و با صدای بلند ندا در داد: ای گروه عرب! خدیجه شما را شاهد قرار می‌دهد بر اینکه او نفس و مال و غلامان و هر آنچه دارد را به محمد بخشیده است. البته سرور زنان قریش در عمل نیز گفتارش را به اثبات رساند، به نوشته‌ی مورخان او وقتی از علاقه‌ی پیامبر به اخلاق پاک زید، (یکی از غلامانش) آگاه شد، غلام را به وی بخشید. (او همان شخصی است که جزء سابقین در اسلام شد.) توان اقتصادیش را تا لحظه وفات در خدمت همسرش قرار داد و در سایه‌ی عشق فرصت عبادت و خلوت بیشتر در غار حرا را برایش فراهم می‌ساخت. البته زندگی سرور زنان قریش در کنار این امتیازات با تلخی‌هایی نیز همراه بود؛ زنان آن روزگار چون مردان با مفاهیمی مانند خوشرفتاری، راستگویی و امانتداری بیگانه بودند و فلسفه ازدواج ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله عليها با یتیم تهیدست قریش را درک نمی‌کردند. از این رو لب به طعنه می‌گشودند، خواسته یا ناخواسته سرور بانوان قریش را در اندوه فرو می‌بردند. آنها روابط خود را با ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله عليها قطع کردند و او را تنها گذاشتند. بزرگ بانوان قریش برای رویارویی با این پدیده‌ی زشت جاهلی، زنان را گرد آورد و گفت: از زنان عرب شنیده‌ام که شوهران شما بر من خُرده می‌گیرند که چرا با محمد صلی الله علیه و آله و سلم وصلت کرده‌ام. اینک از شما می‌پرسم آیا مانند محمد در جمال، خوش رفتاری، خصلتهای پسندیده و فضل و شرف در اصل و نسب در مکه و غیر آن سراغ دارید؟ گرچه ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله عليها با طرح این سؤال به آنان فهماند که همسنگی برای محمد صلی الله علیه و

آله و سلم یافت نمی‌شود اما نتوانست زنگار جهل دلهاشان را پاک کند و در رفتارشان دگرگونی محسوسی پدید آورد. هنگام رسالت غیر علنی رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها پیوسته در انتظار درخشش انوار نبوت از سیمای مهربان همسرش بود از این رو وقتی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از غار حرا به خانه آمد و ماجرای نزول فرشته‌ی وحی را برایش باز گفت، بی‌درنگ آن را تایید کرد و به درستی گفتار پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم ایمان آورد. او گفت: ای پسر عمو، شاد و ثابت‌قدم باش. سوگند به کسی که جان خدیجه در دست اوست، من امیدوارم تو پیامبر این امت باشی. حضرت خدیجه سلام الله علیها در تمام مراحل زندگی با پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم یار و آرام بخش ایشان بود. البته جایی برای تعجب وجود ندارد چرا که در محدوده‌ی روابط سالم خانوادگی این کار منطقی و آرمانی است؛ روابطی که آیین اسلام نیز به آن تاکید نموده است. «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا.» (۳۰) او کسی است که برای شما از خودتان زوجهایی آفرید تا آرامش یابید. نمونه‌های متنوعی از ایجاد آرامش در زندگی حضرت خدیجه سلام الله علیها و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم وجود دارد. ابن هشام می‌نویسد: «حضرت خدیجه سلام الله علیها به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم ایمان آورد، گفتارش را تصدیق کرد و او را یاری داد و اولین شخصی است که به خدا و رسولش و درستی آیات الهی ایمان آورد. خداوند به این طریق به پیامبرش آرامش داد به نحوی که هیچ خبر ناراحت کننده‌ای از قبیل رد و تکذیب را نمی‌شنید مگر اینکه خداوند به واسطه‌ی حضرت خدیجه سلام الله علیها گشایشی برایش ایجاد می‌کرد. وقتی خدا پیامبرش را به حضرت خدیجه سلام الله علیها برمی‌گرداند، او را ثابت قدم می‌کرد؛ دشواریها را بر او آسان می‌کرد و تصدیقش کرده، کار مردم را برایش آسان می‌ساخت رحمت خدا بر او باد.» آنچه بر عظمت این خدمت می‌افزاید این است که هیچگاه خود از راحتی ظاهری مطلوبی برخوردار نشد، نه آن زمان که با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم ازدواج کرد و طعن و ملامت شنید و نه در مراحل دیگر. تاریخ به خوبی اسم برخی از آزاردهندگان و برهم‌زنندگان آرامش خانگی رسول صلی الله علیه و آله و سلم را ثبت کرده است. «ابولهب، حکم بن عاص بن امیه، عقیبه بن ابی معیط، عدی بن حمرا ثقفی و ابن الاصداء هذلی» همسایگانی بودند که آزارش می‌دادند و آسایش را از خانه وی سلب می‌کردند. یکی از اینان، هنگامی که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در حال نماز بود، رجم گوسفندی را بر سر آن بزرگوار انداخت. یک بار نیز شخصی خاک بر سر آن حضرت ریخت، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم با همان حال به خانه رفت. وضع پریشان پدر همه را در نگرانی و اندوه فرو برد. حضرت فاطمه سلام الله علیها دختر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به پا خاست، خاک از سر پدر زدود و گریست. پدر گفت: دخترم گریه نکن خداوند نگاهبان پدرت است. جهال عرب برای انتقام از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم تصمیم گرفتند بستگان وی را از خانه‌هایشان بیرون کنند. از این رو دختر خدیجه سلام الله علیها را طلاق دادند و ضربه‌ای دیگر به سرور زنان قریش وارد ساختند. با این حال بانوی پارسای پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم با درایت و صبر محیط خانه را آرام می‌ساخت و حتی برای رفع ناراحتی‌های پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم تلاش می‌کرد.

واقعه‌ای مهم در زندگی حضرت خدیجه سلام الله علیها

شاید بتوان یکی از مهمترین وقایع را که عاملی بزرگ برای جاودانگی نام ایشان است، ولادت ام‌الئمه حضرت صدیقه‌ی کبری - فاطمه‌ی زهرا سلام الله علیها - به شمار آورد. این حادثه هر چند به صورتهای گوناگونی نقل شده اما مضمون واحدی دارد. هنگامی که درد زایمان به سراغ ایشان آمد، به واسطه‌ی فرستاده‌ای از زنان قریش یاری طلبید. زنان قریش با سرزنش ایشان که به سخن ما اعتنا نکردی و با یتیم قریش ازدواج کردی، استمداد ایشان را رد کردند. در این هنگام چهار زن بلند قامت وارد اتاق شدند. آنها خود را این گونه معرفی کردند: ساره (همسر حضرت ابراهیم علیه السلام) آسیه (همسر فرعون) مریم (مادر حضرت

عیسی علیه السلام) و کَلَّمْ (خواهر حضرت موسی علیه السلام). آنها گفتند: ما از سوی خداوند برای کمک به شما و بشارت به قدوم فرزندتان آمده‌ایم، در این فرزند و نسل او برکت قرار داده شده است. (۳۱) این اتفاق از عنایت خداوند متعال به خدیجه‌ی کبری سلام الله علیها حکایت دارد. وقتی همه از یاری ایشان سر باز زدند فرستادگان الهی نصر خداوند را برای وی به ارمغان آوردند و معلوم ساختند که **إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ**. (۳۲)

اولین زنی که ایمان آورد

ایمان آوردن ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها به رسالت و دعوت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم خدیجه: حضرت خدیجه سلام الله علیها در بین زنان اولین زنی بود که به خدا و محمد صلی الله علیه و آله و سلم ایمان آورد. ابن عباس: «کانت خدیجه بنت خویلد أَوْلَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَصَدَقَ مُحَمَّدًا فِي مَا جَاءَ بِهِ عَنْ رَبِّهِ». حضرت خدیجه سلام الله علیها اولین کسی بود که به خدا و رسول صلی الله علیه و آله و سلم ایمان آورد و محمد صلی الله علیه و آله و سلم را، در آن چه از سوی خدایش آورده بود، تصدیق کرد. ابن هشام: «آمَنْتُ بِهِ خَدِيجَةَ بِنْتَ خُوَيْلِدٍ وَصَدَقَتْ بِمَا جَاءَ مِنَ اللَّهِ وَوَأَزْرَتْهُ عَلِيٌّ أَمْرَهُ وَكَانَتْ وَ لِمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَصَدَقَ بِمَا جَاءَ مِنْهُ». حضرت خدیجه دختر خویلد به او [محمد] ایمان آورد و آنچه را از طرف خدا آورده تصدیق کرد، او را در کارش یاری داد و اولین کسی بود که به خدا و رسول و درستی آنچه آورده بود ایمان آورد. مسلم: «كَانَتْ خَدِيجَةَ وَزِيرَةً صِدْقٍ عَلَى الْإِسْلَامِ وَكَانَ يَشْكُرُنَّ إِلَيْهَا». حضرت خدیجه سلام الله علیها وزیر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بود، اسلام را تصدیق کرد و پیامبر به واسطه او آرامش می‌یافت. طبری: «فَلَمَّا أَكْرَمَ رَسُولُ اللَّهِ بِنُبُوتِهِ آمَنْتُ بِهِ خَدِيجَةَ». وقتی پیامبر به نبوت تشریف یافت، حضرت خدیجه به او ایمان آورد. ام المؤمنین حضرت خدیجه در همان دوران دعوت پنهانی (سه سال اول) اسلام خود را اعلام کرد. ابو یحیی بن عقیف از پدرش و او از جدش عقیف، که تاجر مشهوری بود روایت کرده که وقتی پای به مسجدالحرام نهاد با منظره‌ای شگفت رو به رو شد او سه نفر را در حال نماز خواندن دید. از ابن عباس درباره‌ی کردار آنها پرسید. گفت: نفر نخست مدعی نبوت است، مرد پشت سرش علی و آن زن هم همسر محمد صلی الله علیه و آله و سلم خدیجه است. غیر از اینها کسی را بر این آیین سراغ ندارم. (۳۳) حضرت علی علیه السلام خود خاطره‌ی آن روزها را چنین بیان می‌کند: «... وَ لَمْ يَجْمَعْ بَيْتٌ وَاحِدٌ يَوْمَئِذٍ فِي الْإِسْلَامِ غَيْرَ رَسُولِ اللَّهِ وَخَدِيجَةَ وَأَنَا ثَالِثُهُمَا أَرَى نُورَ الْوَحْيِ وَالرَّسَالَهَ وَأَشْمُ رِيحَ النَّبُوءَةِ»... کسی آن روز در اسلام جمع نشد غیر از رسول خدا، خدیجه و من سومین آنها بودم. نور وحی و رسالت را می‌دیدم و بوی نبوت را به مشام احساس می‌کردم. (۳۴) وجود شخصیت‌هایی چون حضرت ابوطالب علیه السلام و ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها، به این دلیل که دارای موقعیت برتر اجتماعی بودند، از بار فشارهای روانی و ظاهری مشرکان علیه آیین نوپای محمدی صلی الله علیه و آله و سلم تا حدود زیادی می‌کاست. ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها با شهادت تمام همراه علی علیه السلام در اعلام موجودیت جامعه‌ی اسلامی شرکت جست.

دعوت آشکار پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به اسلام

اشاره

سه سال پس از آغاز بعثت، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم دعوتش را علنی ساخت. حضرت ابوطالب، حضرت خدیجه و حضرت علی، با جان و دل از وی پشتیبانی کردند. خدمات حضرت خدیجه سلام الله علیها در این دوران از دو جنبه قابل ارزیابی است:

۱ - حمایت اجتماعی

ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها به دلیل وجهی مناسب اجتماعی توانست بارها پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم را از شر افراد نادان برهاند؛ برای مثال پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در ایام حج، بالای کوه صفا رفت و با صدای بلند ندا داد که: ای مردم من فرستاده پروردگارم. آنگاه به کوه مروه رفت و سه بار سخن پیشین را تکرار کرد. عرب‌های متعصب (۳۵) هر یک سنگی برداشته در پی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم روانه شدند. ابوجهل سنگی پرتاب کرد که به پیشانی رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم اصابت کرد، خون از پیشانی‌اش جاری شد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به کوه ابوقیس رفت، مشرکان نیز در پی او روانه شدند. حضرت علی علیه السلام خود را به ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها رساند و موضوع را به وی باز گفت. اشک بر گونه‌های حضرت خدیجه سلام الله علیها جاری شد، ظرفی از غذا برداشت و برای یافتن پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم با علی علیه السلام راهی کوه‌ها و دشت‌ها شد. جبریل بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل شد و فرمود: از گریه‌ی حضرت خدیجه سلام الله علیها ملأئک به گریه آمدند. او را بخواه، سلام برسان، بگو خدا به تو سلام می‌رساند و او را به خانه‌ای بهشتی که از نور زینت شده، بشارت بده. حضرت خدیجه سلام الله علیها و حضرت علی علیه السلام پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم را یافته، به خانه آوردند. مردم به خانه‌ی حضرت خدیجه سلام الله علیها حمله ور شده، خانه را سنگباران کردند. حضرت خدیجه سلام الله علیها بیرون آمد و گفت: آیا از سنگباران کردن خانه زنی که نجیب‌ترین قوم شماست، شرم ندارید؟ مردم با شنیدن سخنانش پراکنده شدند و او برای مداوای همسرش به خانه بازگشت. پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم خدا را به وی رساند. او در پاسخ گفت: إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّلَامُ وَمِنَهُ السَّلَامُ وَعَلَى جَبْرَائِيلَ السَّلَامُ وَعَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ السَّلَامُ و برکاته. خدا خود سلام است و سلام از اوست و سلام بر جبریل و بر تو ای رسول خدا، رحمت و برکات خداوند بر تو باد. (۳۶)

۲ - حمایت‌های عملی و مالی

ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها نه تنها از اعتبار و موقعیت اجتماعی خود برای دفاع از رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم سود می‌برد، بلکه با ورود به صحنه‌های دشوار به دفاع از حریم نبوت پرداخت. او خود در شعب ابی طالب حضور یافت و همراه پیامبر سه سال در آنجا به سر برد. این سه سال را می‌توان سالهای اوج فداکاری ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها نامید. او در طول سه سال تحریم اقتصادی تامین نیازهای مالی مسلمانان را بر عهده داشت. علاوه بر اموال ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها، ثروت بستگان او مانند حکیم بن حزام نیز در جهت یاری دین محمدی صلی الله علیه و آله و سلم صرف می‌شد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم بارها فداکاری ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها را مطرح ساخت و بر این حقیقت که او در راه اسلام از اموالش گذشت تاکید کرد.

نقش ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها در پیشبرد اسلام

وقتی حضرت ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها دریافت که سعادت‌مند شده، هر چه داشت در راه پیشرفت و موقعیت پیغمبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم انفاق کرد. او تمام اموال خویش را به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بخشید و در راه نشر اسلام به مصرف رساند. تا جایی که هنگام ارتحال، پارچه‌ای برای کفن نداشت. ابن اسحاق جمله‌ای در شان ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها دارد که گویای همکاری و صداقت او در پیشبرد اسلام است. او می‌گوید: «خدیجه یاور صادق و با وفایی برای پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بود و مصیبت‌ها در پی رحلت ام المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها و حضرت ابوطالب علیه السلام

بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم سرازیر شد.» گویا این دو، در برابر هجوم ناملایمات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم، سدی بلند و مستحکم بودند. این جمله، معروف که اسلام رهین اخلاق پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، شمشیر حضرت علی علیه السلام و اموال امّ المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها است از نهایت همکاری و صداقت حضرت خدیجه سلام الله علیها پرده برمی دارد.

القاب گرامی امّ المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها

اشاره

برای امّ المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها القاب فراوانی است که از عظمت بیکران و قداست بی پایان آن حضرت حکایت می کند، که از آن جمله است:

۱. صدّیقه:

در فرازی از زیارتنامه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به هنگام درود بر زوجات طاهرات، از حضرت خدیجه سلام الله علیها به عنوان «الصّدیقه» تعبیر شده و این واژه در قرآن یکبار به کار رفته و آن هم در مورد حضرت مریم و حضرت صادق علیه السلام آن را به معنای معصوم بیان فرموده است.

۲. مبارکه:

خداوند مَنان به حضرت عیسی علیه السلام وحی فرمود که نسل پیامبر آخر الزمان از بانوی مبارکه است عبدالله بن سلیمان نیز این معنی را از «انجیل» روایت کرده است.

۳. امّ المؤمنین:

همسران پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و در رأس آنها حضرت خدیجه سلام الله علیها در منطق قرآن «امّ المؤمنین» لقب یافته اند، ولی به تصریح پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم وی برترین و بهترین آنان می باشد و بعضی ها هم به دلیل بی تقوایی از امهات مؤمنین خارج شدند.

۴. طاهره:

مشهورترین لقب حضرت خدیجه سلام الله علیها در عصر جاهلیت «طاهره» بود زیرا او پاک ترین و عقیف ترین بانوی آن دوران بود.

۵. بانوی بانوان

امیر مؤمنان علیه السلام در چکامه ای که به عنوان سوگنامه ی حضرت خدیجه سلام الله علیها سروده اند، از او به عنوان «سیده النّسوان» ، بانوی بانوان تعبیر کرده اند. امام صادق علیه السلام نیز از او به «سیده قریش» یاد کرده اند. اسماء بنت عمیس نیز او را «سیده نساء العالمین» می خواند و در عهد جاهلی او را «سیده نساء القریش» می خواندند.

۶. دیگر القاب

در زیارتنامه رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم از حضرت خدیجه سلام الله علیها به عنوان: راضیه، مرضیه و زکیه نیز تعبیر شده است. یتیمان او را «أم الیتامی»، بینویان او را «أم الصعالب»، مؤمنان او را «أم المؤمنین» و کوثر جاری خلقت نیز او را «أم الزهراء» یا سرچشمه کوثر می‌دانستند.

رحلت أم المؤمنین حضرت خدیجه کبری سلام الله علیها

حضرت خدیجه سلام الله علیها بیست و چهار سال با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم زندگی کرد و سرانجام در بستر بیماری قرار گرفت. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم که بر بالین او حاضر بود، ضمن گفتگوی با وی فرمود: خدا تو را با مریم دختر عمران و آسیه دختر مزاحم برابری داده است. وقتی روح حضرت خدیجه سلام الله علیها به سوی جهان جاودان پر کشید پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم سخت گریست. چون در حجون قبری برایش کردند، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم خود به راه افتاد؛ همچنان که اشک از چشمانش می‌بارید داخل قبر شد و خوابید، افزونتر از قبل گریست و او را دعا کرد. آنگاه برخاست و با دست خویش همسرش را در قبر گذاشت. حضرت فاطمه سلام الله علیها، یادگار أم المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها گرد پدر می‌گشت، خود را به دامان او می‌آویخت، بهانه‌ی مادر می‌گرفت و دل دردمند پدر را آتش می‌زد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم جز سکوت چیزی نداشت؛ جریبل نازل شد و گفت: ای پیامبر، به فاطمه بگو خدا برای مادرت قصری از لؤلؤ ساخته که درونش آشکار است و در آنجا هیچ سختی و تلخی نیست. به این ترتیب فرشته‌ی الهی پایان رنج‌ها و محنت‌های حضرت خدیجه سلام الله علیها را اعلام کرد. وفات حضرت خدیجه سلام الله علیها به فاصله‌ی اندکی از رحلت اندوهبار حضرت ابوطالب رخ داد، محققان زمان وفاتش را سه سال قبل از هجرت می‌دانند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم آن سال را «عام الحزن»؛ سال غم و اندوه نام نهاد و در واقع یک سال اعلام عزای عمومی نمود.

وصایای حضرت خدیجه سلام الله علیها

حضرت خدیجه سلام الله علیها در آخرین لحظات زندگی وصایائی به شرح زیر به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نمود: ۱. برای او دعای خیر کند. ۲. او را به دست خود در خاک قرار دهد. ۳. پیش از دفن در قبر او وارد شود. ۴. عبائی را که به هنگام نزول وحی بر دوش داشت، روی کفن او قرار دهد. حضرت خدیجه سلام الله علیها که همه اموال منقول و غیرمنقولش را به حبیب خود بخشیده بود، در مقابل فقط یک عبا مطالبه نمود و آن را مستقیماً طلب نکرد، بلکه به وسیله حضرت فاطمه سلام الله علیها تقاضا کرد. آنگاه پیک وحی فرود آمد و کفن بهشتی از سوی پروردگار از بهشت آورد. پیامبر رحمت صلی الله علیه و آله و سلم نخست با عبا خود او را کفن کرد، آنگاه کفن بهشتی را بر روی آن قرار دادند. أم المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها در آن لحظات آخر در مورد حضرت زهرا سلام الله علیها ابراز نگرانی کرد، اسماء بنت عمیس تعهد نمود که در شب زفاف او به جای خدیجه سلام الله علیها نقش مادری ایفا کند.

منزل حضرت خدیجه سلام الله علیها

پس از ارتحال خدیجه کبری سلام الله علیها منزل مسکونی‌اش به عنوان یکی از مشاهد مشرفه، همه ساله مورد بازدید هزاران زائر مشتاق، و الهام بخش حجاج بیت الله الحرام بوده است. ابن بطوطه جهانگرد نامی می‌نویسد: از مشاهد مشرفه در نزدیکی

مسجد الحرام «قُبَّه الْوَحَى» است که در سال ۷۲۷ ه. ق بر قبر وی ساختند و آن خانه ام‌المؤمنین خدیجه سلام الله علیها می‌باشد. که در سال ۱۳۴۴ ه. ق به وسیله‌ی فرقه ضالّه وهابیت ویران شد. شیخ انصاری قدس سره در مناسک حج خود می‌نویسد: در مکه معظمه مستحب است که حجاج خانه خدا به منزل حضرت خدیجه سلام الله علیها شرفیاب شوند.

حضرت خدیجه سلام الله علیها در قرآن

(۱) - سوره فرقان/ ۷۴ وَ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَ ذُرِّيَّتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَ اجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا وَ كَسَانِي كَمَا مِي كُونِي:

«پروردگارا! از همسران و فرزندانمان مایه روشنی چشم ما قرار ده و ما را برای پرهیزگاران پیشوا گردان!» و عن الحاكم الحسكاني الحنفی عن ابی سعید فی قوله تعالی «هب لنا» الآیه. قال النبی صلی الله علیه و آله و سلم: قلت: یا جبرئیل من ازواجنا؟ قال: خدیجه. قال: من ذریاتنا؟ قال: فاطمه و «قره عین». قال: الحسن و الحسین. قال: «و اجعلنا للمتقین اماما» قال: علی علیه السلام. و ذکره المجلسی رحمه الله علیه و علامه مجلسی قدس سره شبیه همین روایت را ذکر نموده‌اند. و عن الحکیم الفیض الکاشانی رحمه الله علیه و فسر ایضاً بالنبوه و بالقرآن و بخدیجه رضی الله عنها فان جمیع اولاده صلی الله علیه و آله و سلم منها سوی ابراهیم. و فی تفسیر القمی رحمه الله علیه سوره الفرقان (ازواجنا) خدیجه. حاکم حَسَدِ كَانِي از قرآن پژوهان نامدار اهل تسنن در این مورد آورده است که پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله و سلم در تفسیر این آیه فرمودند: پس از نازل شدن این آیات از فرشته وحی پرسیدم: منظور از «ازواجنا» کیست؟ پاسخ داد: خدیجه سلام الله علیها است. و «ذریاتنا» فاطمه سلام الله علیها و دو نور دیده‌اش حسن و حسین علیهما السلام هستند و در جمله‌ی «و اجعلنا للمتقین اماما» منظور حضرت علی علیه السلام است. مرحوم «فیض کاشانی» در تاویل همین آیه می‌نویسد: «منظور از آن، مقام والای رسالت، قرآن شریف و یار و مشاور پر اخلاص پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم خدیجه سلام الله علیها است که سادات از نسل او هستند. و تفسیر قمی نیز بر آن است که منظور از واژه ی «ازواجنا» در آیه ی مورد بحث حضرت خدیجه سلام الله علیها است. (۲) - سوره ضحیٰ/ ۶ وَ وَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنِي (۶) آیا او تو را یتیم نیافت و پناه داد؟! و عن الصدوق اعلى الله مقامه الشريف عن ابن عباس قال: سألته عن قول الله عزوجل «الم يجدك يتيماً فآوى». قال: انما سمي يتيماً لانه لم يكن له نظير على وجه الارض من الاولين و لا من الآخريين. فقال الله عزوجل ممتناً عليه بنعمته «الم يجدك يتيماً فآوى» ای وحيداً لا نظير لك «فاوى» اليك الناس و عرفهم فضلک حتى عرفوك «و وجدك عائلاً» يقول فقيراً عند قومك يقولون لا مال لك فاغناك الله بمال خدیجه ... مرحوم شيخ صدوق (ره) در تفسیر این آیات می‌نویسد: بدان دلیل آن حضرت «یتیم» خوانده شد که در کران تا کران هستی بی نظیر و تک نسخه است، چرا که این واژه به مفهوم بی همانند آمده است. به همین جهت خدا با اشاره به نعمتهای گرانس به او می‌پرسد: آیا خدایت تو را تک نسخه و بی همانند نیافت؛ و پناه داد و برتری و شکوه تو را به مردم شناساند و تو را بلند آوازه ساخت؟! و تو را تنگدست یافت، و به وسیله ی ثروت هنگفت خدیجه سلام الله علیها بی‌نیاز گردانید. بسیاری از مفسران بر آنند که توانگری پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به اموال حضرت خدیجه سلام الله علیها بوده است و خداوند متعال در این آیه به کنایه از حضرت خدیجه سلام الله علیها و احسان او یاد فرموده است. (۳) - سوره مطفین ۱۸ - ۲۸ كَلَّا - إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيْنَ * وَ مَا أَدْرَاك مَا عِلِّيُونَ * كِتَابٌ مَرْقُومٌ * يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ * إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ * عَلَى الْأَرَائِكِ يُنظَرُونَ * تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ * يَشْرَبُونَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ * خِتَامُهُ مِسْكَ * وَ فِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ * وَ مِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ * عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ * چنان نیست که آنها (درباره‌ی معاد) می‌پندارند، بلکه نامه‌ی اعمال نیکان در «علین» است! * و تو چه می‌دانی «علین» چیست! * نامه‌ای است رقم‌خورده و سرنوشتی است قطعی * که مقربان شاهد آنند! * مسلماً نیکان در انواع نعمتند: * بر تختهای زیبای بهشتی تکیه کرده و (به زیباییهای بهشت) می‌نگرند! * در چهره‌هایشان طراوت و نشاط نعمت را می‌بینی و می‌شناسی! * آنها از شراب (طهور) زلال دست‌نخورده و سر بسته‌ای سیراب می‌شوند! * مهری که بر آن نهاده شده از مشک است و در این نعمتهای بهشتی راغبان باید

بر یکدیگر پیشی گیرند! * این شراب (طهور) آمیخته با «تسنیم» است، * همان چشمه‌ای که مقربان از آن می‌نوشتند. و عن المجلسی (ره) عن جابر بن عبدالله رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه و آله و سلم قال: قوله عزوجل: «و مزاجه من تسنیم» قال: هو اشرف شراب فی الجنة یشربه محمد و آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم و هم المقربون. السابقون: رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم و علی بن ابیطالب و الائمه و فاطمه و خدیجه صلوات الله علیهم و ذریتهم الذین اتبعوهم بایمان یتسنم علیهم من اعالی دورهم. پیامبر، امیرمومنان، صلی الله علیه و آله و سلم در تفسیر این آیه فرمود: مقربان بارگاه خدا و پیشتازان راه عدالت و آزادی عبارتند از: پیامبر، امیرمومنان، امامان اهل بیت: ، که پس از علی علیه السلام یکی پس از دیگری خواهد آمد، فاطمه سلام الله علیها دختر رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم و خدیجه بنت خویلد. و عن علی بن ابراهیم بن هاشم (ره) «و السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أَوْلَیْكَ الْمُقَرَّبُونَ» رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلْمٌ وَ خَدِيجَةُ وَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ ذُرِّيَّتُهُمْ تَلْحَقُ بِهِمْ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ «أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ» وَ الْمُقَرَّبُونَ يَشْرَبُونَ مِنْ تَسْنِيمٍ بَحْتًا صِرْفًا وَ سَائِرُ الْمُؤْمِنِينَ مَشْرُوجًا. و عن المجلسی (ره) قوله تعالى «فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ» وَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِ اللَّهِ عَلَيْهِ وَ أَصْحَابِهِ «وَ الْمُؤْمِنَاتِ» وَ هُنَّ خَدِيجَةُ وَ صُوحِبَاتُهَا (۴...۴) - سورة آل عمران ۴۲/ وَ إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَ طَهَّرَكِ وَ اصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ وَ (به یاد آورید) هنگامی را که فرشتگان گفتند: «ای مریم! خدا تو را برگزیده و پاک ساخته و بر تمام زنان جهان، برتری داده است. و عن شیخ الطائفة الطوسی اعلی الله مقامه الشریف «وَ اصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ» قال الحسن و ابن جریح علی عالمی زمانها و هو قول ابی جعفر علیه السلام لان فاطمه سیده نساء العالمین. وَ رَوَى عَنِ النَّبِيِّ أَنَّهُ قَالَ: فَضَلْتُ خَدِيجَةَ عَلَى نِسَاءِ أُمَّتِي كَمَا فَضَلْتُ مَرْيَمَ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ. همانگونه که مریم بر زنان جهان برتری داده شد، خدیجه سلام الله علیها نیز بر زنان امت من برتری داده شد. و عن الزمخشري و عن النبی کمل من الرجال کثیر و لم یکمل من النساء الا اربع: آسیه بنت مزاحم امراه فرعون و مریم بنت عمران و خدیجه بنت خویلد و فاطمه بنت محمد صلی الله علیه و آله و سلم... بسیاری از مردم در زندگی به سوی کمال اوج گرفتند، اما از میان زنان این چهار زن نمونه رشد و اوج هستند: آسیه سلام الله علیها ، مریم سلام الله علیها ، خدیجه سلام الله علیها و فاطمه سلام الله علیها بنت محمد صلی الله علیه و آله و سلم. و عن البغوی خَيْرُ نِسَائِهَا مَرْيَمُ بنت عمران و خَيْرُ نِسَائِهَا خَدِيجَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا. و عن الآلوسی: عن ابن عباس عن النبی صلی الله علیه و آله و سلم و قال: اربع نسوة سادات عالمهن مریم بنت عمران و آسیه بنت مزاحم و خدیجه بنت خویلد و فاطمه بنت محمد صلی الله علیه و آله و سلم و افضلهن عالمًا فاطمه. آلوسی از ابن عباس از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نقل می‌کند که حضرت فرمودند: چهار زن سالار زنان روزگار شدند، مریم بنت عمران، آسیه بنت مزاحم، خدیجه و فاطمه و افضل ترین آنها فاطمه زهرا سلام الله علیها می‌باشد. و عن القرطبی: عن ابن عباس عن النبی صلی الله علیه و آله: أَفْضَلُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَ فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَ آسِيَةُ بِنْتُ مُرَاحِمٍ. برترین و پر فضیلت ترین زنان بهشت عبارتند از: خدیجه، فاطمه بنت محمد، مریم بنت عمران و آسیه بنت مزاحم. و عن ابن کثیر عن علی بن ابیطالب علیه السلام قال: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: خَيْرُ نِسَائِهَا مَرْيَمُ وَ خَيْرُ نِسَائِهَا خَدِيجَةُ بنت خویلد. (۵) - سورة فاطر ۱۹ - ۲۲ وَ مَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَ الْبَصِيرُ * وَ لَا الظُّلُمَاتُ وَ لَا النُّورُ * وَ لَا الظُّلُّ وَ لَا الْحُرُورُ * وَ مَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَ لَا الْأَمْواتُ إِنَّ اللَّهَ يَسْمَعُ مَنْ يَشَاءُ وَ مَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ * وَ نابینا و بینا هرگز برابر نیستند، * و نه ظلمتها و روشنایی، * و نه سایه (آرامبخش) و باد داغ و سوزان! * و هرگز مردگان و زندگان یکسان نیستند! خداوند پیام خود را به گوش هر کس بخواهد می‌رساند، و تو نمی‌توانی سخن خود را به گوش آنان که در گور خفته‌اند برسانی! ذکر السيد المتبحر العلامة هاشم البحرانی (ره) عن طريق المخالفين عن ابن عباس قال: قوله عزوجل: وَ مَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَ الْبَصِيرُ. قَالَ الْأَعْمَى أَبُو جَهْلٍ وَ الْبَصِيرُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ لَا الظُّلُمَاتُ وَ لَا النُّورُ فَالظُّلُمَاتُ أَبُو جَهْلٍ وَ النُّورُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ. وَ لَا الظُّلُّ وَ لَا الْحُرُورُ فَالظُّلُّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي الْجَنَّةِ وَ الْحُرُورُ يَعْنِي جَهَنَّمَ لِأَبِي جَهْلٍ. ثم جمعهم جميعاً، فقال: وَ مَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَ لَا الْأَمْواتُ فَالاحياء علی و حمزه و جعفر و الحسن و الحسين و فاطمه و خدیجه علیهم السلام، و الاموات كفار

مکه. علامه متبحر سید هاشم بحرانی از طریق مخالفین (اهل سنت) درباره قول خداوند «وَمَا يَشِيْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَابْنِ عَبَّاسٍ» نقل می‌کند که گفت: منظور از کور و کوردل ابوجهل می‌باشد و منظور از صاحب بصیرت و بینش امیرالمومنین علیه السلام می‌باشد. منظور از ظلمات و تیرگی‌ها، ابوجهل و منظور از نور و روشنایی امیرالمومنین علیه السلام است. منظور از سایه‌ی دل انگیز و آرامبخش سایه‌ی ای است در بهشت برای امیرمؤمنان و منظور از گرمای سخت و مرگبار آتش شعله دوزخ، ابوجهل می‌باشد. سرانجام در مورد آیه «مَا يَشِيْتَوِي الْأَخْيَاءُ وَلَا الْأُمَوَاتُ» گفت: منظور از زندگانی حقیقی در این آیه حضرت علی، حمزه، جعفر و حسن و حسین، فاطمه، و خدیجه علیهم السلام می‌باشند و منظور از مردگان، کفار مدینه می‌باشند. (۶) - سوره آل عمران / ۳۳ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ. خداوند، آدم و نوح و آل ابراهیم و آل عمران را بر جهانیان برتری داد. عن فرات الكوفي طاب ثراه عن ابي مسلم الخولاني، قال: دخل النبي صلى الله عليه وآله وسلم علي فاطمه الزهرا سلام الله عليها وعائشه و هما تفتخران وقد احمرت وجوههما فسألتهما عن خبرهما، فاخبرتاه. فقال النبي صلى الله عليه وآله: يا عائشه او ما علمت ان الله اصطفى آدم و نوحاً و آل ابراهيم و آل عمران و علياً و الحسن و الحسين و حمزه و جعفرأ و فاطمه و خديجه علي العالمين. پیامبر فرمود: ای عائشه آیا نمی‌دانی که خدا آدم، نوح، دودمان ابراهیم و خاندان عمران، وجود امیرالمومنین، حسن و حسین، حمزه، جعفر، خدیجه و فاطمه علیهم السلام را بر جهانیان برگزید. (۷) - سوره اعراف / ۴۶ - ۵۰ وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كَلًّا بِسِيمَاهُمْ وَنَادُوا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ * وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ * وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَاهُمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تُشِيرُونَ * أَهُؤُلَاءِ الَّذِينَ أَفْسَدْتُم مِّنْ لَّا- يَنَالُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ إِذْ خَلُّوا الْجَنَّةَ لَّا- خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَا- أَنْتُمْ تَخْزُونَ * وَنَادَى أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ أَفِضُوا عَلَيْنَا مِّنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى الْكَافِرِينَ * و در میان آن دو [بهشتیان و دوزخیان]، حجابی است و بر «اعراف» مردانی هستند که هر یک از آن دو را از چهره‌شان می‌شناسند و به بهشتیان صدا می‌زنند که: «درود بر شما باد!» امّا داخل بهشت نمی‌شوند، در حالی که امید آن را دارند. * و هنگامی که چشمشان به دوزخیان می‌افتد می‌گویند: «پروردگارا! ما را با گروه ستمگران قرار مده!» * و اصحاب اعراف، مردانی (از دوزخیان را) که از سیمایشان آنها را می‌شناسند، صدا می‌زنند و می‌گویند: «(دیدید که) گردآوری شما (از مال و ثروت و آن و فرزند) و تکبرهای شما، به حالتان سودی نداد!» * آیا اینها [این و اماندگان بر اعراف] همانان نیستند که سوگند یاد کردید رحمت خدا هرگز شامل حالشان نخواهد شد؟! (ولی خداوند به خاطر ایمان و بعضی اعمال خیرشان، آنها را بخشید هم اکنون به آنها گفته می‌شود): داخل بهشت شوید، که نه ترسی دارید و نه غمناک می‌شوید! * و دوزخیان، بهشتیان را صدا می‌زنند که: «(محبّت کنید) و مقداری آب، یا از آنچه خدا به شما روزی داده، به ما بیخشید!» آنها (در پاسخ) می‌گویند: «خداوند اینها را بر کافران حرام کرده است!» و عن البحرانی ایضاً اعلى الله مقامه الشريف عن بشر بن حبيب عن ابي عبد الله عليه السلام انه سئل عن قول الله عزوجل: «وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ» قال: سور بين الجنة و النار عليه محمد و علي و الحسن و الحسين و فاطمه و خديجه الكبرى عليهم السلام، فينادون اين محبوبنا؟ اين شيعتنا؟ فيقبلون اليهم فيعرفونهم باسمائهم و اسماء ابائهم، و ذلك قوله عزوجل كَلَّا بِسِيمَاهُمْ اى باسوائهم فياخذون بايدهم فيجوزون بهم الصراط و يدخلون الجنة. از امام صادق عليه السلام در مورد حجاب میان بهشتیان و دوزخیان پرسیده شد، که فرمود: منظور از آن گذرگاه و دژ بلندی است میان بهشت و دوزخ که بر فراز آن، پیامبر، علی، حسن، حسین، فاطمه و خدیجه قرار دارند و از آنجا ندا می‌دهند که: «دوستداران و شیعیان ما کجا هستند؟ آنگاه دوستان و شیعیان اهل بیت: به سوی آنان می‌روند و آنان را با نام و نام خانوادگی شان می‌شناسند و دست آنها را می‌گیرند و از آن گذرگاه سخت می‌گذرانند و وارد بهشت می‌نمایند.»

۱. قبول ولایت امیرالمؤمنین علی علیه السلام

امیرمؤمنان علی ابن ابیطالب علیه السلام از سن شش سالگی در خانه پیامبر تحت مراقبت امّ المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها بودند و لذا حضرت خدیجه سلام الله علیها نسبت به آن حضرت حق پرورش و مادری داشت، هنگامی که رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم مقام منیع ولایت (۳۷) را به حضرت خدیجه سلام الله علیها بیان نمودند و از او درخواست کردند که به ولایت امیرمؤمنان معتقد شود، حضرت خدیجه سلام الله علیها با صراحت تمام عرضه داشتند: من به ولایت علی علیه السلام ایمان آوردم و بیعت نمودم. مهرورزی حضرت خدیجه سلام الله علیها به حضرت علی علیه السلام در سطحی بود که در وصف امیرمؤمنان علیه السلام آورده‌اند: او برادر پیامبر، عزیزترین مردمان در نزد او و نور چشم خدیجه‌ی کبری سلام الله علیها است.

۲. بصیرت ژرف

از بالاترین فضائل خدیجه‌ی کبری سلام الله علیها این است که از اندیشه‌ی بلند و فکر عمیق و بصیرت ژرف برخوردار بود؛ مخصوصاً عقل عملی او در اوج خود قرار داشت. این امر را می‌توان از انتخاب پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به عنوان شوهر آینده و شایسته خود از بین آن همه خواستگاران تاجر فهمید. او در چهره و رفتار محمد صلی الله علیه و آله و سلم آینده‌ی درخشان و ممتاز او را می‌دید، به همین جهت راز پیشنهاد ازدواج با محمد صلی الله علیه و آله و سلم را (قبل از بعثت) چنین بیان می‌کند: «يَا بَنَ عَمِّ! إِنِّي قَدْ رَغِبْتُ فِيكَ لِقَرَابَتِكَ مِنِّي وَ شَرَفِكَ فِي قَوْمِكَ وَ أَمَانَتِكَ عِنْدَهُمْ وَ حُسْنِ خُلُقِكَ وَ صِدْقِ حَدِيثِكَ؛ (۳۸) ای پسر عمو! من به خاطر خویشاوندی‌ات با من و شرف و امانتداری‌ات در میان قوم خود و به جهت اخلاق نیکو، راستگویی‌ات، به تو تمایل پیدا کردم.» جملات فوق به خوبی نشان می‌دهد که محبت و ارادت این بانو به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم بر اساس عشق مجازی و محبت شهوانی نبوده، بلکه بر اثر معرفت و شناخت عمیقی بوده است که از شخصیت محمد صلی الله علیه و آله و سلم داشت. اما افرادی که چنین بصیرتی نداشتند، از جمله گروهی از زنان قریش سخت حضرت خدیجه سلام الله علیها را مورد ملامت و سرزنش قرار دادند، تا آنجا که گفتند: «او با این همه حشمت و شوکت با یتیم ابوطالب که جوانی فقیر است تن به ازدواج داد. چه ننگ بزرگی.» حضرت خدیجه سلام الله علیها که انتخابش از سر شناخت و معرفت بود، محکم و قرص بر انتخاب خویش پای فشرد و در جواب سخنان ناشی از جهالت و بی‌خبری آنها گفت: «ای زنان! شنیده‌ام شوهران شما [و خودتان] در مورد ازدواج من با محمد خُرده گرفته‌اید و عیبجویی می‌کنید، من از خود شما می‌پرسم آیا در میان شما، فردی مانند محمد وجود دارد؟ آیا در شام و مکه و اطراف آن شخصیتی به سان ایشان در فضائل و اخلاق نیک سرخ دارید؟ من به خاطر این ویژگیها با او ازدواج کردم و چیزهایی از او دیده‌ام که بسیار عالی است.» (۳۹) گذشت زمان، پیروزیهای پی در پی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم ، گسترش اسلام و فرزندانانی که از امّ المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها به یادگار ماند، از جمله فاطمه‌ی زهرا سلام الله علیها که یازده امام معصوم از نسل اوست، بر انتخاب زیبای حضرت خدیجه سلام الله علیها و بصیرت ژرف او تحسین گفت؛ هر چند خود شاهد ثمرات انتخاب شایسته‌ی خویش نبود.

۳. ایمان و اسلام محکم و پایدار

همان بصیرت ژرف خدیجه سلام الله علیها که باعث انتخاب محمد صلی الله علیه و آله و سلم برای همسری آینده‌ی او شد، عامل ایمان و اسلام او نیز گشت و باعث شد که لقب اول زن مسلمان را به خود اختصاص دهد. «ابن عبدالبر» به سند خود از پدرش «ابی‌رافع» نقل می‌کند که پیامبر خدا در روز دوشنبه (مبعث) نماز گذارد و حضرت خدیجه سلام الله علیها در (ساعات) آخر همان

روز نماز خواند. (۴۰) و علی علیه السلام نیز بر ایمان و اسلام امّ المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله عليها این گونه صحه گذاشت که ... «لَمْ يَجْمَعْ بَيْتٌ وَاحِدٌ يُؤْمَدُ فِي الْإِسْلَامِ غَيْرَ رَسُولِ اللَّهِ وَ خَدِيجَةُ وَ أَنَا ثَالِثُهُمْ. أَرَى نُورَ الْوَحْيِ وَ الرِّسَالَةَ وَ أَشْمُ رِيحَ النَّبُوَّةِ؟...» (۴۱) در آن زمان، اسلام در خانه‌ای نیامده بود مگر خانه‌ی رسول خدا و خدیجه، و من سوم ایشان بودم.. نور وحی و رسالت را می‌دیدم و بوی نبوت را استشمام می‌کردم.» خدیجه سلام الله عليها تا آخرین لحظه بر آن ایمان پای فشرد و در راه اسلام فداکاری و گذشت نمود و یک لحظه از رهبر اسلام و حمایت او غافل نگشت.

۴. از برترین بانوان دو سرا

برترین زنان جهان هستی را چهار زن تشکیل می‌دهند؛ چنانکه ابن اثیر از آنس بن مالک از پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم نقل کرده که فرمودند: «خَيْرُ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ مَرْيَمُ، آسِيَّةُ، خَدِيجَةُ وَ فَاطِمَةُ؛ (۴۲) برترین زنان عالم مریم، آسیه، خدیجه و فاطمه سلام الله عليها هستند.» همین‌ها که کوله‌بار کمال را در دنیا بستند، در بهشت نیز در صدر قرار دارند و از جمله‌ی آنها خدیجه‌ی کبری سلام الله عليها می‌باشد. «عکرمه» از «ابن عباس» نقل می‌کند که حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: «أَفْضَلُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَ فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ وَ مَرْيَمُ ابْنَةُ عِمْرَانَ وَ آسِيَةُ بِنْتُ مُرَاحِمٍ امْرَأَةٌ فِرْعَوْنُ؛ (۴۳) بهترین زنان بهشت اینانند: خدیجه دختر خُوَيْلِد، فاطمه دختر محمد و مریم دختر عمران و آسیه دختر مزاحم، همسر فرعون.» ۵. برترین همسر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم همسران متعددی داشتند، ولی از نظر درجات یکسان نبودند. یکی از آنها در حال حیات و بعد از رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم سخت حضرت را اذیت و آزار داد و بر خلاف دستورات او حرکت کرد، که همین امر باعث تنزل مقام و منزلت او گردید، ولی برخی از آنها مانند خدیجه‌ی کبری با تمام وجود و هستی خویش در راه اطاعت از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و جلب رضایت او کوشید و در نتیجه در بین تمام همسران رتبه ممتاز را کسب نمود. مرحوم شیخ صدوق از امام صادق علیه السلام نقل می‌کند که آن حضرت فرمودند: «تَزَوَّجَ رَسُولُ اللَّهِ بِخَمْسِ عَشْرَ امْرَأَةً أَفْضَلُهُنَّ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ؛ (۴۴) رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم با پانزده زن ازدواج کرد که برترین آنان خدیجه دختر خُوَيْلِد بود.»

۶. مادر حضرت فاطمه زهرا سلام الله عليها

طبق نص قرآن کریم همسران پیامبر مادران روحانی مؤمنان و «ام‌المؤمنین» هستند: «وَ أَرْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ»؛ (۴۵) «همسران او (پیامبر) مادران مؤمنین هستند» و حضرت خدیجه سلام الله عليها از برترین مصداق‌های آیه به شمار می‌رود و این سعادت در بین همه‌ی زنان حضرت، نصیب خدیجه سلام الله عليها گشت که یازده امام از نسل او از طریق فاطمه‌ی زهرا سلام الله عليها پدید آید. راستی چنین مقامی نیاز به لیاقت و استعداد بالا دارد. از بین همه فرزندان حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم فاطمه‌ی زهرا سلام الله عليها از مقام ممتازی برخوردار است؛ چرا که هم دارای عصمت است (۴۶) و هم امامت و وصایت از طریق نسل او استمرار یافت.

۷. سخاوت و انفاق بی‌بدیل

ثروت حضرت خدیجه سلام الله عليها در آن دوران زبازد خاص و عام بود. ثروت این بانوی کاردان و عاقله به قدری زیاد بود که مالداران درجه یک قریش چون «ابوجهل» و «عقبة بن ابی معیط» در نزد او ناچیز به شمار می‌رفتند. مورخان ثروت خدیجه سلام الله عليها را بدین ترتیب شمرده‌اند: ۱. هزاران شتر که اموال تجارتنی او را حمل می‌کردند. ۲. قبه‌ای از حریر سبز با طنابهای ابریشمی بر بام خانه‌اش افراشته بود. این امر نمایانگر ثروت فراوان او بود و فقرا نیز از روی این علامت برای استعانت و کمک مراجعه

می کردند. ۳. چهارصد غلام و کنیز که خدمات ارجاعی او را انجام می دادند. (۴۷) پس از ازدواج با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم، حضرت خدیجه سلام الله علیها تمامی این ثروت را در اختیار رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم قرار داد و عرض کرد: «الَّتِي بَيْتُكَ وَأَنَا أَمْتُكَ؛ خانه، خانه‌ی تو و من هم کنیز تو هستم.» (۴۸) وَرَقَّةُ بْنُ نُوفَلٍ، عموی امّ المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها، بعد از این قضیه کنار کعبه آمد و بین زمزم و مقام ابراهیم ایستاد و با صدای بلند گفت: «ای عرب! بدانید که خدیجه شما را شاهد می گیرد که خود همه‌ی ثروتش را از غلامان و کنیزان، املاک، دامها، مهریه و هدایایش را به محمد صلی الله علیه و آله و سلم بخشیده است و همه‌ی آنها هدیه‌ای است که محمد صلی الله علیه و آله و سلم آن را پذیرفته است و این کار حضرت خدیجه سلام الله علیها به خاطر علاقه و محبت او به محمد صلی الله علیه و آله و سلم است. شما در این باره گواه باشید و گواهی دهید.» (۴۹) و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نیز از این اموال برای پیشبرد اسلام و اهداف آن نهایت استفاده را برد. به همین جهت خود آن حضرت فرمود: «هیچ ثروتی، هرگز مانند ثروت خدیجه به من سود نرساند.» (۵۰)

۸. صبر و بردباری بی مانند

فردی مانند حضرت خدیجه سلام الله علیها که در درون ثروت فراوان بزرگ شده طبعاً باید نازپرورده و کم تحمل باشد؛ اما حضرت خدیجه سلام الله علیها با برخورداری از نعمتها بعد از ازدواج و ایمان به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم خود را برای تحمل همه‌ی سختی‌ها آماده کرد، تحمل فشارهای مختلف مشرکان مکه، سرزنشهای بستگان، محاصره‌ی اقتصادی در شعب ایطالب (۵۱) و ... مخصوصاً محاصره‌ی اقتصادی سخت او را اذیت و آزار داد. بنت الشاطی در این زمینه می گوید: «حضرت خدیجه سلام الله علیها در سنی نبود که تحمل آن همه رنج برایش آسان باشد و از کسانی نبود که در جریان زندگی با تنگی معیشت خو گرفته باشد، اما در عین حال و با وجود کهولت سن، سختیایی را که در اثر محاصره در شعب وارد می شد تا سرحد مرگ تحمل کرد.» (۵۲)

۹. حامی رسالت و محب امامت

چهار زن در این دنیا به حد کمال رسیده‌اند و به عنوان زنان نمونه و شایسته‌ی هستی شناخته شدند: آسیه، مریم، خدیجه، فاطمه سلام الله علیها. از مهمترین اشتراکات این چهار زن، حمایت و اطاعت از رهبری و پیشوایان زمان خود بوده است. آسیه تا پای جان از رهبری و رسالت موسی علیه السلام حمایت نمود، مریم با تحمل تهمت و رنجها پایه‌های رسالت عیسی علیه السلام را محکم نمود، فاطمه‌ی زهرا سلام الله علیها تا مرز شهادت از امام خویش علی بن ابیطالب علیه السلام پشتیبانی و دفاع نمود و سرانجام شهید راه امامت و ولایت گشت. و اما امّ المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها از حامیان راستین رسالت بود. او نیز جان و مال خویش را تقدیم رسالت نمود. او هم رسالت‌مدار بود و هم امامت محور. هم حامی و همگام رسالت بود و هم محب و طرفدار امامت. در مورد حمایت از رسالت در بخش‌های پیشین اشاراتی به میان آمد، در این بخش فقط به یک نکته اکتفا می شود: حضرت آدم در بهشت نگاهی به زندگی محمد صلی الله علیه و آله و سلم و خدیجه سلام الله علیها انداخت و گفت: «یکی از برتری‌های محمد صلی الله علیه و آله و سلم بر من این است که همسر او برای اجرای اوامر خداوند با شوهرش همکاری و مساعدت نمود و حال آن که همسر من، مرا در نافرمانی خداوند تشویق نمود.» (۵۳) اما در مورد محبت و ارادت حضرت خدیجه سلام الله علیها نسبت به حضرت علی علیه السلام، مرحوم مجلسی (ره) چنین نقل می کند: «پس از ازدواج پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم با حضرت خدیجه سلام الله علیها [و به دنیا آمدن علی علیه السلام]، حضرت خدیجه سلام الله علیها را از دوستی و محبت علی علیه السلام خبر داد و حضرت خدیجه سلام الله علیها پس از آن [به علی علیه السلام محبت فراوان داشت] و برای آن حضرت به وسیله‌ی

خدمتکارانش لباس، زیورآلات، کنیز و ملزومات می‌فرستاد؛ به گونه‌ای که مردم می‌گفتند: علی برادر محمد صلی الله علیه و آله و سلم و محبوبترین افراد نزد اوست و نور چشم خدیجه به حساب می‌آید... الطاف و محبت‌های حضرت خدیجه سلام الله عليها صبح و شام به خانهای حضرت ابوطالب علیه السلام روان بود.» (۵۴) هنگام ولادت حضرت فاطمه سلام الله عليها، امّ المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله عليها بیشتر با ولایت آشنا گشت؛ چرا که دخترش حضرت زهرا سلام الله عليها هنگام ولادت، بعد از شهادت به توحید و رسالت، این گونه شهادت داد: «وَأَنَّ بَعْلِي سَيِّدُ الْأَوْصِيَاءِ وَوُلْدِي سَادَةُ الْأَسْبَابِ» (۵۵) و به راستی همسر سید اوصیا و فرزندانم سید و سالار نوادگان رسول خدا هستند.» علاوه بر این حضرت خدیجه سلام الله عليها ولایت حضرت علی و فرزندان او را صریحاً پذیرفته بود، با آنکه در آن زمان امامت حضرت هنوز به فعلیت نرسیده بود. علامه مجلسی قدس سره می‌گوید: «روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم حضرت خدیجه سلام الله عليها را نزد خود خواست و فرمود: این جبرئیل است و می‌گوید: برای اسلام شروطی است: اول: اقرار به یگانگی خداوند. دوم: اقرار به رسالت پیامبران. سوم: اقرار به معاد و عمل به اصول و مهمات شرع. چهارم: اطاعت اولی الامر [یعنی علی] و ائمه‌ی طاهرین از فرزندان او و برائت از دشمنان آنها.» حضرت خدیجه سلام الله عليها هم به آنها اقرار نمود و آنها را تصدیق کرد. (۵۶) در خصوص امامت امیرمؤمنان، رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به حضرت خدیجه سلام الله عليها فرمود: «هُوَ مَوْلَاكَ وَ مَوْلَى الْمُؤْمِنِينَ وَ اِمَامُهُمْ بَعْدِي؛ علی مولای تو و مولای تمام مؤمنان و امام آنها پس از من است.» آنگاه دست خود را بالای دست امیرمؤمنان گذاشت و امّ المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله عليها دست خود را بالای دست پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم قرار داد و این گونه بیعت ابدی ولایتمداری را انجام داد. (۵۷)

۱۰. تشریف فرمایی حضرت خدیجه سلام الله عليها به محشر

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم تشریفات ورود حضرت خدیجه کبری سلام الله عليها را به صحرای محشر چنین توصیف می‌نماید: هفتاد هزار فرشته در حالی که پرچم‌هایی منقش و مزین با جمله «الله اکبر» را در دست دارند به استقبال او می‌شتابند.

۱۱. خدیجه سلام الله عليها در احادیث معراج نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم

ابوسعید خدری می‌گوید: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: وقتی که در شب معراج، جبرئیل مرا به سوی آسمانها برد و سیر داد، هنگام مراجعت به جبرئیل گفتم: «آیا حاجتی داری؟» جبرئیل گفت: «حاجت من این است که سلام خدا و سلام مرا به خدیجه سلام الله عليها برسانی.» پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم وقتی که به زمین رسید، سلام خدا و جبرئیل را به خدیجه سلام الله عليها ابلاغ کرد، خدیجه گفت: «إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّلَامُ وَ مِنْهُ السَّلَامُ وَ إِلَيْهِ السَّلَامُ، وَ عَلَي جِبْرِئِيلَ السَّلَامُ؛ همانا ذات پاک خدا سلام است و از او است سلام و سلام به سوی او باز گردد و بر جبرئیل سلام باد.» (۵۸)

۱۲. خدیجه سلام الله عليها در گفتار انبیای الهی، ائمه: و اصحاب صدر اسلام:

ابن سعد مورخ عرب از قول آدم علیه السلام چنین می‌گوید: «آدم در بهشت به حوا گفت یکی از مزایایی که خدا نصیب رسول الله کرد این بود که جفتی چون حضرت خدیجه سلام الله عليها نصیب او نمود و حضرت خدیجه سلام الله عليها پیوسته برای انجام رسانیدن مشیت خداوند به حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم کمک می‌کرد در صورتی که حوا سبب گردید که من در بهشت بر خلاف اراده‌ی خداوند رفتار نمایم.» (۵۹) امام حسین علیه السلام در روز عاشورا در ضمن خطبه‌ای که خود را به دشمن معرفی می‌کرد، فرمود: «شما را به خدا سوگند، آیا می‌دانید که جده من خدیجه سلام الله عليها دختر خُوَیَلِد است؟» (۶۰) و نیز خطاب به دشمن فرمود: «آیا می‌دانید که من فرزند همسر پیامبر شما خدیجه هستم؟» (۶۱) امام سجاد علیه السلام در مجلس

شاهانه‌ی یزید در دمشق در خطبه‌ی معروف خود، این چنین خود را معرفی می‌کند: «أَنَا ابْنُ خَدِيجَةَ الْكَبْرَى؛ من پسر خدیجه، بانوی بزرگ اسلام هستم.» (۶۲) حضرت زینب سلام الله عليها در کربلا در روز یازدهم محرم سال ۶۱ ه.ق هنگامی که کنار پیکرهای پاره پاره‌ی شهیدان آمد و مطالبی جانسوز گفت، از جمله در آنجا پس از ذکر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و حضرت علی علیه السلام از حضرت خدیجه سلام الله عليها یاد کرد و فرمود: «بِأَبِي خَدِيجَةَ الْكَبْرَى: پدرم به فدای خدیجه بانوی بزرگ باد.» (۶۳) زید بن علی بن الحسین عليهم لسلام که انقلاب و شورش عظیمی بر ضد حکومت طاغوتی هشام بن عبدالملک نمود و سرانجام به شهادت رسید، در سخنی در برابر دشمن، چنین احتجاج می‌کند: «وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمَوَدَّةِ أَبُونَا رَسُولُ اللَّهِ وَحَدَّثَنَا خَدِيجَةُ؛ ... و ما سزاوارتر به مودت و دوستی هستیم، چرا که پدر ما رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و جدی ما خدیجه است.» (۶۴) عبدالله ابن زبیر لعنة الله عليه با آنکه با خاندان رسالت دشمنی کرد در گفتگویی با ابن عباس، به حضرت خدیجه سلام الله عليها به عنوان عمه‌اش افتخار نموده و می‌گوید: «أَلَسْتُ تَعْلَمُ أَنَّ عَمَتِي خَدِيجَةَ سَيِّدَةَ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ؛ آیا نمی‌دانی که عمه‌ام حضرت خدیجه سلام الله عليها سرور بانوان جهان است؟» (۶۵) «در عصر امامت امام حسن علیه السلام پس از آنکه معاویه بر اوضاع مسلط شد، به کوفه آمد و چند روز در کوفه ماند و از مردم برای خود بیعت گرفت، پس از پایان کار بر بالای منبر رفت و خطبه خواند و در آن خطبه آنچه توانست به ساحت مقدس امیرمؤمنان علی علیه السلام جسارت کرد و ناسزا گفت، با اینکه امام حسن علیه السلام و امام حسین علیه السلام در مجلس حاضر بودند، امام حسین علیه السلام برخاست تا پاسخ معاویه را بدهد، امام حسن علیه السلام دست او را گرفت و نشانید و خود برخاست و فرمود: «ای آنکه علی علیه السلام را به بدی یاد کردی؟ منم حسن و پدرم علی علیه السلام است و تویی معاویه و پدرت صیخر می‌باشد، مادر من فاطمه عليها سلام الله و مادر تو هند جگرخوار است، جد من رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است جد تو حرب است، «وَحَدَّثَتِي خَدِيجَةُ وَحَدَّثَتْكَ فَيْلَةُ؛ ... جدی من خدیجه (بانوی بزرگ اسلام) ولی جدی تو فتیله (زن زشتکار جاهلیت) است. خداوند لعنت کند از ما، آن کس که نامش پلید و حسَب و نسبش پست و سابقه‌اش بد و دارای کفر و نفاق است.» (۶۶)

حضرت خدیجه سلام الله عليها در کلام پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم:

از رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نقل است که فرمودند: «خَيْرُ نِسَائِهَا خَدِيجَةُ وَخَيْرُ نِسَائِهَا مَرْيَمُ ابْنَةُ عِمْرَانَ» «بهترین زنان دنیا خدیجه سلام الله عليها و مریم دختر عمران هستند» (۶۷) «خَيْرُ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَآسِيَةُ بِنْتُ مُزَاحِمٍ وَخَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَفَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ (صلی الله علیه و آله و سلم)» «بهترین زنان جهانیان عبارتند از: مریم دختر عمران، آسیه دختر مزاحم، خدیجه دختر خُوَيْلِدٍ و فاطمه سلام الله عليها دختر حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم (۶۸) ابن عباس می‌گوید: روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم چهار خط کشید. آنگاه پرسید: آیا می‌دانید این خطها چیست؟ گفتیم: خدا و رسولش داناتر است. فرمود: «خیر نساء الجنة مریم بنت عمران و خدیجه بنت خُوَيْلِدٍ و فاطمه بنت محمد و آسیه بنت مزاحم امراه فرعون: بهترین زنان بهشت، مریم دختر عمران، خدیجه دختر خُوَيْلِدٍ، فاطمه دختر محمد صلی الله علیه و آله و سلم و آسیه دختر مزاحم، همسر فرعون است.» (۶۹) پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به عایشه که در حال برتری جویی نسبت به حضرت فاطمه سلام الله عليها بود فرمودند: «أَوْ مَا عَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ وَعَلِيًّا وَالْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ وَحَمْرَةَ وَجَعْفَرًا وَفَاطِمَةَ وَخَدِيجَةَ عَلَى الْعَالَمِينَ؟! آیا نمی‌دانی که خداوند، آدم، نوح، آل ابراهیم، آل عمران، علی علیه السلام، حسن علیه السلام، حسین علیه السلام، حمزه، جعفر، فاطمه سلام الله عليها و خدیجه سلام الله عليها را بر جهانیان برگزید؟!» (۷۰) پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: جبرئیل نزد من آمد و گفت: ای رسول خدا! این خدیجه سلام الله عليها است، هر گاه نزد تو آمد، بر او از سوی پروردگارش و از طرف من، سلام برسان: «وَبَشِّرْهَا بِبَيْتٍ فِي الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ لَأَصِخَبَ فِيهِ وَلَا نَصَبٍ»، «و او را به خانه‌ای از یک

قطعه (زبرجد) در بهشت که در آن رنج و ناآرامی نیست مژده بده» (۷۱) «أَرْبَعُ نِسْوَةٍ سِيدِ السَّادَاتِ عَالَمِهِنَّ مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَ آسِيَةُ بِنْتُ مَرْحَمٍ وَ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَ فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ وَ أَفْضَلُهُنَّ عَالِمَا فَاطِمَةَ؛ چهار زن سرور زنان جهان خود می‌باشند که عبارتند از: مریم دختر عمران، آسیه دختر مزاحم، حضرت خدیجه سلام الله علیها دختر خُوَيْلِدٍ و فاطمه دختر محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) و بهترین آنها در جهان فاطمه سلام الله علیها است» (۷۲) «حَسْبُكَ مِنْ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَ فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ وَ آسِيَةُ بِنْتُ مَرْحَمٍ. در میان بانوان دو جهان، در فضیلت و کمال کافی است: مریم، خدیجه، فاطمه و آسیه (علیهن السلام)» (۷۳) پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در تفسیر (آیه‌ی ۲۲ مطفین) «عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ، همان چشمه‌ی بهستی که مقربان از آن می‌نوشند.» فرمود: «الْمُقَرَّبُونَ السَّابِقُونَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ وَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ الْأَيْمَةُ وَ فَاطِمَةُ وَ خَدِيجَةُ» (۷۴) روزی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به علی علیه السلام فرمود: «تو همسری مانند فاطمه سلام الله علیها داری که من چنان همسری ندارم، تو مادرزنی مثل خدیجه سلام الله علیها داری که من چنین مادرزنی ندارم.» (۷۵) روایت شده است: روزی جبرئیل به حضور پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم آمد و جویای خدیجه سلام الله علیها شد، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم او را نیافت، جبرئیل گفت: «وقتی که او آمد، به او خبر برده که پروردگارش به او سلام می‌رساند.» (۷۶) پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در چهل شبانه روز اعتزال از خدیجه سلام الله علیها توسط عمار یاسر به حضرت خدیجه سلام الله علیها چنین پیام داد: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَيَأْهِي بِكَ كِرَامَ مَلَائِكَتِهِ كُلِّ يَوْمٍ مِرَارًا؛ همانا خداوند متعال به افتخار وجود تو هر روز به طور مکرر به فرشتگان بزرگش افتخار می‌کند» (۷۷) روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در مسجد در حضور مردم در شأن حسن و حسین علیهما السلام مطالبی فرمود، از جمله چنین فرمودند: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ النَّاسِ جَدًّا وَ جَدَّةً؛ ای مردم! آیا شما را خبر ندهم به بهترین انسانها از جهت خرد و خردی؟» حاضران عرض کردند: «آری، خبر بده!» فرمود: «الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ جَدُّهُمَا رَسُولُ اللَّهِ وَ جَدَّتُهُمَا خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ؛ آنها حسن و حسین علیهما السلام هستند که جدشان رسول خدا محمد صلی الله علیه و آله و سلم است و جدی آنها خدیجه سلام الله علیها دختر خُوَيْلِدٍ می‌باشد» (۷۸) در آن هنگام که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در بستر رحلت قرار گرفت، حضرت زهرا سلام الله علیها بسیار پریشان و گریان بود، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم حضرت زهرا سلام الله علیها را به وجود پر برکت مولا علی علیه السلام دلداری داد و در فرازی ضمن یاد از خدیجه سلام الله علیها فرمود: «دل خوش دار که: إِنَّ عَلِيًّا أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ رَسُولِهِ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ هُوَ وَ خَدِيجَةُ أُمُّكَ؛ همانا علی علیه السلام نخستین شخص از این امت است که به ذات پاک خدا و رسولش ایمان آورد، او و خدیجه سلام الله علیها مادر تو اولین افرادی هستند که به اسلام پیوستند.» (۷۹) پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم بعد از وفات خدیجه‌ی کبری سلام الله علیها همواره از خاطرات شیرین و ایثار آن بانوی گرامی به نیکی یاد می‌کرد و هرگاه به یاد او می‌افتاد، اشک فراق بر دیدگانش جاری می‌شد از جمله: روزی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در نزد چند نفر از همسران خود بود، ناگاه سخنی از حضرت خدیجه سلام الله علیها به میان آمد، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم آنچنان آشفته و پراحساس شد که قطره‌های اشک از چشمانش سرازیر گشت. عایشه به آن حضرت گفت: «چرا گریه می‌کنی؟ آیا برای یک پیرزن گندمگون از فرزندان آسید، باید گریه کرد؟» پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در پاسخ به او فرمود: «صِدَّقْتَنِي إِذْ كَذَّبْتُمُ وَ آمَنْتَ بِي إِذْ كَفَرْتُمُ وَ وَلَدْتُ لِي إِذْ عَفَمْتُمُ؛ او هنگامی که شما مرا تکذیب می‌کردید، تصدیق کرد و هنگامی که کافر بودید، او به من ایمان آورد؛ و برای من فرزندان آورد در حالی که شما نازا هستید.» (۸۰) نیز روایت شده: روزی پیرزنی نزد رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم آمد، آن حضرت او را مورد لطف سرشار قرار داد، وقتی آن پیرزن رفت، عایشه علت آن همه مهربانی به پیرزن را از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم پرسید، او در جواب فرمود: «إِنَّهَا كَانَتْ تَأْتِينَا فِي زَمَنِ خَدِيجَةَ وَ إِنَّ حُسْنَ الْعَهْدِ مِنَ الْإِيمَانِ؛ این پیرزن در عصر زندگی خدیجه سلام الله علیها، به خانه‌ی ما می‌آمد و از کمکها و الطاف سرشار خدیجه سلام الله علیها برخوردار بود، همانا نیک نگهداری عهد و سابقه، از ایمان است.» (۸۱) و مطابق

روایت دیگر عایشه گفت: «هرگاه پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم گوسفندی ذبح می کرد، می فرمود: از گوشتش برای دوستان خدیجه سلام الله علیها بفرستید، یک روز در این باره با آن حضرت سخن گفتم، فرمود: «إِنِّي لِأَحَبِّ حَبِيبَاتِهَا مِنْ دُوسْتِ خَدِيجَةَ سَلَامِ اللَّهِ عَلَيْهَا رَا دُوسْت دَارِم.» (۸۲)

زیارت نامه حضرت خدیجه سلام الله علیها

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا زَوْجَةَ رَسُولِ اللَّهِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا زَوْجَةَ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أُمَّ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أُمَّ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ سَيِّدِي شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَجْمَعِينَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أُمَّ الْأَنْثَمَةِ الطَّاهِرِينَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أُمَّ الْمُؤْمِنَاتِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَالِصَةَ الْمُخْلِصَاتِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا سَيِّدَةَ الْحَرَمِ وَمَلَائِكَهَ الْبُطْحَاءِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَوْلَ مَنْ صَدَقَتْ بِرَسُولِ اللَّهِ مِنَ النِّسَاءِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ وَفَّتْ بِالْعُبُودِيَّةِ حَقَّ الْوَفَاءِ وَاسْتَلَمَتْ نَفْسًا وَانْفَقَتْ مَالَهَا لِسَيِّدِ الْأَنْبِيَاءِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا قَرِينَةَ حَبِيبِ إِلَهِ السَّمَاءِ، الْمَرْزُوجَةَ بِخُلَاصَةِ الْأَصْرَفِيَاءِ، يَا ابْنَةَ إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ سَلَّمَ عَلَيْهَا جِبْرَائِيلُ وَبَلَغَ إِلَيْهَا السَّلَامُ مِنَ اللَّهِ الْجَلِيلِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حَافِظَةَ دِينِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نَاصِرَةَ رَسُولِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ تَوَلَّى دَفْنَهَا رَسُولُ اللَّهِ وَاسْتَوْدَعَهَا إِلَى رَحْمَةِ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنَّكَ حَبِيبَةُ اللَّهِ وَخَيْرَةُ أُمَّتِهِ، إِنَّ اللَّهَ جَعَلَكَ فِي مُسْتَقَرِّ رَحْمَتِهِ فِي قَصْرِ مِنَ الْيَاقُوتِ وَالْعِقْبَانِ، فِي أَعْلَى مَنَازِلِ الْجَنَانِ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَرَحِمَهُ اللَّهُ وَبَرَكَاتُهُ.

اشعار در مدح حضرت خدیجه سلام الله علیها

مدح حضرت خدیجه سلام الله علیها

شاعر: میثم (غلامرضا سازگار) ای داده به عصمت شرف و نام خدیجه ای بسته به طوفت فلک احرام خدیجه ای همسر پیغمبر اسلام خدیجه ای عصمت حق فاطمه را مام خدیجه ای ختم رسل را ز شرف نور دو دیده پیش از شب بعثت به محمد گرویده ای بر تو سلام آمده از داور هستی بگذشته در آئین نبی از سر هستی دل داده و دل برده ز پیغمبر هستی زبید که بخوانند ترا مادر هستی الحق که خدا دولت حق را به تو داده ام النجباء فاطمه زهرا به تو داده اسلام ز اموال تو سرمایه گرفته دین در کنف عزت تو سایه گرفته توحید ز اخلاص تو پیرایه گرفته اخلاص ز حسن عملت پایه گرفته همت سر تسلیم به دیوار تو سوده پیش از تو زنی لب به شهادت نگشوده تو در دل سختی به پیمبر گرویدی هر بار بلا را به سر دوش کشیدی بر یاری اسلام بهر سوی دویدی بس زخم زبانه که ز کفار شنیدی ای قامت مردان جهان خم به سجودت ای تکیه که ختم رسل نخل وجودت ای مکه ز خاک قدمت خلد مخلد از عصمت معبود و امید دل احمد اسلام به پا خاست و گردید مؤید از ثروت تو، تیغ علی، خلق محمد تا حشر خلائق که خدا را پرستند مرهون فداکاری و ایثار تو هستند آن روز که پیغمبر اسلام شبان بود در سینه او سر خداوند نهان بود پیش از همه پیغمبریش بر تو عیان بود ایمان تو پروانهی آن شمع جهان بود حق بر همه زندهای جهان سروریت داد با خواجه عالم شرف همسرت داد زین واقعه زندهای قریش از تو بریدند یکباره ز بیت الشرف پای کشیدند با چشم حقارت به مقامت نگریدند قدر و شرف و عزت و جاه تو ندیدند چشم و دلشان بود به سوی زر و سیمی گفتند خدیجه شده مشتاق یتیمی تنها نشدی همسر و دلدار محمد در سخت ترین روز شدی یار محمد در شدت غم گشته ای غمخوار محمد پیوسته دلت بود گرفتار محمد در پیش رویش گشت وجودت سپر سنگ باشد که کنی در ره او چهره ز خون رنگ آن روز که بر دخت نبی حامله بودی هم صحبت زهرات به هر غائله بودی از غربت و از درد درونت گله بودی بی همدم و بی یاور و بی قابله بودی از درد به بالش گل رخسار بهشتی گشتند ترا قابله زندهای بهشتی برخاست فروغ ازلی از در و بامت از چار طرف بوی خوش آمد به مشامت زندهای بهشتی همه دادند سلامت پروانه به دار الشرف

عرش مقامت گفتند مخور غم که چو ما خادمه داری کی گفته تو تنهایی، تو فاطمه داری این است که شیرینی جان در بدن توست این جان جهان است و هماغوش تن توست این یار بهر خلوت و هر انجمن توست این است که در حاملگی همسخن توست کی مثل تو از هستی خود چشم ببوشد؟ تا فاطمه از سینه‌ی او شیر بنوشد آن روز که افتاد خزان در چمن تو پر زد به جنان طوطی روح از بدن تو تا بوی گل احمدی آید ز تن تو شد جامه‌ی پیغمبر اکرم کفن تو با مرگ تو آغاز شد ای عصمت سرمد بی مادری فاطمه، تنهایی احمد بردار سر از خاک و بین همسر خود را بنگر هدف سنگ سر شوهر خود را باز آ و بین اشک فشان دختر خود را برگیر به بر دختر بی مادر خود را بی‌روی تو گردون به نظر تیره چو دود است برخیز که بی مادری فاطمه زود است برخیز که بر ختم رسل فخر زمانه خانه شده غمخانه‌ای ای بانوی خانه بر گیسوی زهرا که زند بعد تو شانه؟ بی تو شده از هر مژه‌اش سیل روانه پیغمبر اکرم ز غمت زار بگرید خون است دل فاطمه مگذار بگرید ای جامه‌ی احمد کفنت بر بدن پاک کن بهر حسینت به جنان جامه ز غم چاک تو بر سر دست نبی و او به سر خاک سر تا به قدم چون گل پرپر شده صد چاک «میثم» ز غم نور دو عین تو بگرید تا صبح قیامت به حسین تو بگرید

با نفست عطر احمدی

شاعر: «میثم» غلامرضا سازگار ای پیشتر ز بعثت احمد مُحمّدی ای بارها سلام ترا بر رسول خود ابلاغ کرده ذات خداوند سرمدی چون شمع در فروغ نبوت گداختی پیش از نزول وحی نبی را شناختی ای بر تو لحظه لحظه سلام پیمبران خاک در تو سجده گه خیل سروران پیش از پیمبری پیمبر به روی او چشم تو دید آنچه ندیدند دیگران در قلب تو کتاب کمالش نوشته شد سر خط مادریت به آتش نوشته شد بی دامن تو ختم رسل کوثری نداشت نخل بلند آرزوی او بری نداشت حتی علی که جان عزیز پیمبر است در ملک بی حدود خدا همسری نداشت ای رسول خدا در نزول وحی ای دامن همدم تو مرکز نور بتول وحی تو وصل بر رسول و ز هستی جدا شدی تو آفتاب بیت سراج الهدی شدی نیزار وحی مثل علی شیرمرد داشت ای شیرزن تو تالی شیر خدا شدی دارایی تو هدیه به پروردگار شد در جنگ اقتصاد نبی ذوالفقار شد تو دیگر و زنان جهان جمله دیگرند سادات عالمت پسرانند و دخترند دارایی تو، تیغ علی، خُلق مصطفی در پیشبرد فتح نبوت برابرند دامان پاک تو ثمرش یازده ولی است این رتبه‌ات بس است که داماد تو علیست در دور بت پرستی و تاریکی جهان بودت رخ نیاز به درگاه بی‌نیاز پیش از نزول وحی الهی تو و علی خواندید با رسول خدا در حرم نماز چون تو که با رسول خدا همسری کند دُرّ یتیم آمنه را مادری کند ای تکیه گاه خواجه‌ی لولاک شانه‌ات ای لحظه لحظه ذکر مُحمّد ترانه‌ات بر یازده ستاره‌ی توحید، آسمان روی منیر فاطمه خورشید خانه‌ات در بیت آفتاب مه تام کیست؟ [غیر از] تو اول زن مجاهد اسلام کیست؟ پیغمبر خدا به تو عرض ارادتش زهراست هم کلام تو پیش از ولادتش گویی که با تو گرم سخن بود فاطمه حتی به لحظه‌های غروب شهادتش با آنکه سالها ز جهان چشم بسته‌ای انگار دور بستر زهرا نشسته‌ای ای ام پاک ام پدر، ام مؤمنین ای مادر بزرگ امامان راستین روزی که یار هر دو جهان یآوری نداشت روزی که آن معین بشر بود بی معین مردانه ایستادی و کردی حمایتش تا جاودانه ماند چراغ هدایتش در مکه مکرمه بودی مکرمه دشمن شدند با تو دغل دوستان همه از هست خویش دست کشیدی و ذات حق بخشید گوهری به تو مانند فاطمه الحق تویی تویی تو که جان پیمبری شایسته‌ای که بهر نبی کوثر آوری آزد ای فرشته‌ی حق اهرمن تو را زخم زبان زدند به هر انجمن تو را از بس که ریخت عطر قداست ز پیکرت پیراهن رسول خدا شد کفن تو را از بس بلند بود مقام و جلال تو گردید سال حزن نبی ارتحال تو روح تو در بهشت به پرواز می‌شود درهای غم به قلب نبی باز می‌شود در فصل خردسالی و آغاز زندگی بی مادری فاطمه آغاز می‌شود اشک نبی برای تو ای جان پاک ریخت با دست خویش بر تن پاک تو خاک ریخت با رفتن تو یار مُحمّد ز دست رفت خورشید روزگار مُحمّد ز دست رفت شد حمله‌ور به گلشن دین لشکر خزان تو رفتی و بهار مُحمّد ز دست رفت زبید که با هزار زبان در ثنای تو «میثم» دُرّ قصیده بریزد به پای تو

هاله‌ی نور حضرت خدیجه سلام الله علیها

شاعر «حسان» حیب چایچیان مُحمّد را نکو همسر خدیجه عزیز قلب پیغمبر خدیجه یقین باشد، پس از زهرا و زینب بود از هر زنی برتر، خدیجه پناه امتی بود و، نبی را به روز بی کسی، یاور، خدیجه گهی غمخوار او هنگام سختی گهی با خنده‌ی نوش آفرینش سُور قلب آن سِرور، خدیجه میان دلبران، همتای او کیست؟ دل «لولاک» را دلبر، خدیجه زنی چون حوریان، مجذوب شوهر همه آسایش همسر، خدیجه وجود «رحمة للعالمین» را پرستار و نوازشگر، خدیجه گرفته با ادب، چون هاله‌ی نور چراغ وحی را در بر، خدیجه به طوفان بلا، چون کوه، محکم به کشتی امان، لنگر خدیجه مبارز محرمی، همراز و نستوه شکوه غم، ز پا تا سر، خدیجه توان بخش صفوف مؤمنان بود چو می شد سنگباران خانه‌ی او به پیش مصطفی سنگر، خدیجه به شام تار خورشید نبوت بود مهتاب روشنگر، خدیجه وفا و عشق و عفت، زینت اوست ندارد غیر ازین زیور، خدیجه چه خوش «الله اکبر» گفت و بگذشت ز جان و مال و سیم و زر، خدیجه همین وارستگی، شایسته‌ی اوست چو زهرا را بود مادر، خدیجه کشد بار عطای آسمانی چو باشد مادر کوثر، خدیجه چه کوثر، آنکه یکتا همچو طاهاست صدف شد بر چنین گوهر، خدیجه ز نامش مادران بر خود ببالند که دارد یک چنین دختر، خدیجه چه خوش باشد غلام خود بخواند «حسان» را در صف محشر، خدیجه

سلام ما به تو باد ای خدیجه کبری

شاعر: پیروی نخست همسر خوش طینت رسول خدا هزار رحمت حق بر روان پاک تو باد درود ما به تو باد، به جنت الماوی توئی که ثروت خود بی دریغ بخشیدی به همسری که مقامش به حق بود والا چو گشت معتکف کوه نور، همسر تو توئی که بوده‌ای چشم انتظار راه حرا توئی نخست مسلمان که گفته‌ای از صدق کلام طیبه را با نوای آمنا توئی که کرده‌ای تعظیم از سر اخلاص به پیشگاه خداوند ربی الاعلی چو دید ذات خداوند، حسن نیت تو بداد از کرم خویشتن تو را زهرا مقام فاطمه بالاترین مقامات است خوشا به حال تو و دختری که داده تو را ببال «پیروی» بر خویشتن که در مکه شدی تو زائر قبر خدیجه الکبری

فهرست منابع:

قرآن کریم نهج البلاغه الاصابة فی تمییز الصحابه تاریخ طبری اسلام و عقاید و آراء بشری یا «اسلام و جاهلیت» قصص العرب سیر اعلام النبلاء الاستیعاب طبقات کبری ابن سعد سیره نبوی ابن هشام اسد الغابه تاریخ الخمیس الصحیح من سیره النبی نهائیه الارب الکامل فی التاریخ بحار الانوار سیره حلبیه امالی صدوق المستدرک علی صحیحین نهج البلاغه، خطبه قاصعه کشف الغمه، مناقب آل ابی طالب الفصول المهمه سفینه البحار

مقالات مورد استفاده:

خدیجه و کجاست مثل خدیجه؟ ... فرشته‌ای در کنار پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به قلم سید محمد حسین یثربی همسر فداکار به قلم سمانه انیسی (نشریه گلبرگ شماره ۱۲۱). فضائل حضرت خدیجه سلام الله علیها به قلم علی امامی. خطبه‌ی عقد و مهریه‌ی امّ المؤمنین حضرت خدیجه سلام الله علیها به قلم سید هاشم رسولی محلاتی. سن پیامبر و حضرت خدیجه سلام الله علیها هنگام ازدواج (منبع: درسهایی از تاریخ تحلیلی اسلام) .

کتابشناسی حضرت خدیجه سلام الله علیها

(۱) حضرت خدیجه سلام الله عليها اسطوره ایثار و مقاومت، محمد محمدی اشتهااردی. (۲) حضرت خدیجه سلام الله عليها الگویی تکرار ناپذیر، محمد محمدی اشتهااردی. (۳) حضرت خدیجه سلام الله عليها یاور همیشگی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم مقاله، رسالت، (۲۱ مهر ۱۳۸۴): ص ۱۹. (۴) حضرت خدیجه سلام الله عليها اسطوره ایثار و مقاومت، محمد محمدی اشتهااردی (۵) حضرت خدیجه سلام الله عليها اسوه اخلاص مقاله، جمهوری اسلامی، (۲۵ آبان ۱۳۸۱): ص ۳. (۶) حضرت خدیجه کبری سلام الله عليها همسر پیامبر، محمود داوری (۷) حضرت خدیجه سلام الله عليها؛ حسین خادیمان نوش آبادی (۸) حضرت خدیجه سلام الله عليها، نوشته علی محمدعلی دخیل؛ ترجمه فیروز حریرچی. (۹) خدیجه بنت خُوَیَلِد، به قلم عبدالسلام العشری. (۱۰) خدیجه سلام الله عليها بانوی خوبی‌ها: مؤلفان: تقوا کنانی، معصومه گل گلی (۱۱) تو را می‌خواهم، داستان زندگی حضرت خدیجه، نویسنده: رضا شیرازی. (۱۲) مثلهن الاعلی السیده خدیجه نویسنده: عبدالله العلالی. (۱۳) السیده خدیجه: ام‌المومنین و سبأه الخلق، تالیف عبدالحمید محمود طهماز. (۱۴) ام‌المومنین خدیجه بنت خُوَیَلِد، نویسندگان: تالیف عبدالمنعم الهاشمی. (۱۵) فروغ آسمان حجاز خدیجه سلام الله عليها نویسنده: علی کرمی فریدونی. (۱۶) قصه حضرت بی بی خدیجه [نسخه خطی]، کاتب: فضل حق آخوندزاده ساکن بیر پاوی (بیر پاوه)، ۱۲۹۹ ق. (۱۷) وارثه خدیجه ام‌سلمه ام‌المومنین: (حیاتها، موافقها)، تالیف نزار محمد شوقی آل‌سنبل القطیفی (۱۸) فروغ آسمان حجاز خدیجه سلام الله عليها، نویسنده: علی کرمی فریدونی. (۲۰) ام‌المومنین الکبری خدیجه بنت خُوَیَلِد سلام الله عليها، المؤلف هاشم الموسوی. (۲۱) ام‌المومنین خدیجه بنت خُوَیَلِد، تالیف عبدالمنعم الهاشمی. (۲۲) ام‌المومنین خدیجه بنت خُوَیَلِد سیده فی قلب المصطفی نویسنده: محمدعبده یمانی. (۲۳) الانوار فی مولد النبی محمد صلی الله علیه و آله و سلم [نسخه خطی]، ابوالحسن احمد بن عبدالله بکری. (۲۴) به مناسبت سالروز وفات حضرت خدیجه سلام الله عليها حامی بزرگ اسلام، نصیری، عبدالله. (۲۵) به مناسبت وفات حضرت خدیجه، آزاده صناعی. (۲۶) تو را می‌خواهم: داستان زندگی حضرت خدیجه، رضا شیرازی. (۲۷) جلوه‌هایی از فروغ آسمان حجاز حضرت خدیجه سلام الله عليها، علی کرمی فریدونی. (۲۸) حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم و خدیجه سلام الله عليها، مولف احمد صادقی اردستانی. (۲۹) خورشید همیشه درخشان اسلام - حضرت خدیجه کبری، عباس علی محمودی. (۳۰) رساله در احوال حضرت خدیجه و پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم [نسخه خطی]. (۳۱) زندگانی حضرت فاطمه‌الزهره سیده نساء العالمین و حضرت خدیجه کبری سلام الله علیهما، نویسنده حسین عمادزاده. (۳۲) زندگانی حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم با زندگانی حضرت خدیجه سلام الله عليها و زندگانی حضرت فاطمه سلام الله عليها، اقتباس و نگارش بدرالدین نصیری. (۳۳) فضائل حضرت خدیجه، علی امامی. (۳۴) ماخذ شناسی توصیفی زندگی حضرت خدیجه، مینا درفشی، خدیجه مهدوی، اکرم کلاته. (۳۵) مناسبات اقتصادی و روابط شغلی حضرت خدیجه علیه‌السلام با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم، منصوره اعتمادی. (۳۶) مناقب و فضایل حضرت خدیجه سلام الله عليها، اقبالیان، ابوالقاسم. (۳۷) نخستین ازدواج حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم، از هیئت تحریریه موسسه در راه حق. (۳۸) نقش طاهره قریش خدیجه در زندگی و پیروزی حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم، اکبر حمیدزاده. (۳۹) نگاهی به آموزه‌های تربیتی در زندگی حضرت خدیجه علیها‌السلام، عبدالکریم پاک‌نیا. (۴۰) نگاهی به مقام حضرت خدیجه سلام الله عليها، مولف حسین انصاریان. (۴۱) یادگاران روزهای سخت: یادنامه‌ای از زندگی راحلان رمضان حضرت ابوطالب و حضرت خدیجه علیهم‌السلام، به کوشش محمد صادق دهنادی. (۴۲) بررسی زندگی و شخصیت حضرت خدیجه سلام الله عليها (ام‌الکوثر)، نویسنده زهرا مخابری. (۴۳) القاب و فضایل حضرت خدیجه سلام الله عليها، صاحبی مفرد، تقی. (۴۴) امین محمد، زندگی نامه حضرت خدیجه کبری سلام الله عليها، گردآوری و تالیف فریبا انیسی. (۴۵) اولین بانوی اسلام: به مناسبت سالروز رحلت حضرت خدیجه سلام الله عليها، احمد محیطی اردکانی. (۴۶) بانوی حجاز: آشنایی با شخصیت حضرت خدیجه کبری سلام الله عليها، جواد محدثی. (۴۷) اعلام النساء، نویسندگان: محمدعلی محمد دخیل.

سؤالات تستی مسابقه

۱. تولد حضرت خدیجه سلام الله عليها در چه سالی است و در کجا واقع شد؟ الف) حدوداً ۵۵ سال پیش از هجرت در مکه چشم به جهان گشود. ب) حدوداً ۵۸ سال پیش از هجرت در مدینه چشم به جهان گشود. ج) حدوداً ۶۰ سال پیش از هجرت در مکه چشم به جهان گشود. د) هیچکدام. ۲. نویسندگان در توصیف او عبارات «تُدْعَى فِي الْجَاهِلِيَّةِ الطَّاهِرَةِ» را به کار برده‌اند، به چه معناست؟ الف) در جاهلیت به طاهره نامیده می‌شد. ب) در جاهلیت به پاکدامنی نامیده می‌شد. ج) او را طاهره می‌نامیدند. د) الف و ب. ۳. حضرت خدیجه سلام الله عليها از یاری فقرا روی برنمی‌گرداند و خانه‌اش پناهگاه نیازمندان بود. «کرم و سخاوت»، «دور اندیشی و درایت» و «عفت» از وی بانویی پارسا و مورد احترام همگان ساخت. و به او لقب ..... در آن زمان به وی داده شد. الف) سیده نساء قریش. ب) طاهره. ج) ام الزهرا. د) همه موارد. ۴. مرحوم صدوق در کتاب من لا یحضره الفقیه و شیخ کلینی در کتاب شریف کافی خطبه‌ی عقدی را ایراد شده توسط چه کسی نقل کرده‌اند؟ الف) ابوطالب. ب) عبدالمطلب. ج) عمرو بن آسید. د) هیچکدام. ۵. یکی از مهمترین وقایع که عاملی بزرگ برای جاودانگی نام حضرت خدیجه سلام الله عليها است چیست؟ الف) ولادت ام‌الائمہ حضرت صدیقه‌ی کبری فاطمه‌ی زهرا سلام الله عليها. ب) ایمان او به خداوند. ج) وفاداری به رسول خدا. د) همه‌ی موارد. ۶. «خدیجه سلام الله عليها سابقه نساء العالمین الی الایمان بالله و بمحمد (صلی الله علیه و آله و سلم)». به چه معناست؟ الف) خدیجه سلام الله عليها در بین زنان اولین زنی بود که به خدا و حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم ایمان آورد. ب) خدیجه سلام الله عليها در بین زنان بهترین زنی بود که به خدا و حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم ایمان آورد. ج) خدیجه سلام الله عليها در بین زنان برترین زنی بود که به خدا و حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم ایمان آورد. د) خدیجه سلام الله عليها در بین زنان تنها زنی بود که به خدا و حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم ایمان آورد. ۷. این جمله از کیست؟ بگو خدا به تو سلام می‌رساند و او را به خانه‌ای بهشتی که از نور زینت شده، بشارت بده! الف) میکائیل. ب) جبرئیل. ج) ملائکه. د) همه موارد. ۸. حمل فاطمه سلام الله عليها و ولادت آن بانوی محترمه در چه سالی می‌باشد؟ الف) سال پنجم بعثت. ب) سال پنجم هجرت. ج) ۲۰ جمادی الثانی. د) الف و ج. ۹. یکی از مبارزات حضرت خدیجه سلام الله عليها در قبل از ازدواج با پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و بعد از آن چه بود؟ الف) مبارزه با تجارت رَوی، که گاه تا از دست دادن زن و فرزندِ بدهکار می‌کشید. ب) مبارزه با ربا خواری، که گاه تا از دست دادن زن و فرزندِ بدهکار می‌کشید. ج) مبارزه با افکار جاهلی و ایجاد تجارت مضاربه‌ای د) همه موارد. ۱۰. ام‌المؤمنین خدیجه سلام الله عليها در چه سنی با پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم ازدواج نمودند و آیا قبلاً با دو کافر ازدواج کرده بودند؟ الف) در ۲۵ سالگی ازدواج کردند و بیوه بودن ام‌المؤمنین خدیجه سلام الله عليها مردود است. ب) در ۴۰ سالگی ذکر شده است و قبلاً ازدواج کرده بودند. ج) در ۴۵ سالگی ذکر شده است و قبلاً ازدواج نکرده بودند. د) در ۲۵ سالگی ازدواج کردند و بیوه بودند. ۱۱. آیا حضرت خدیجه سلام الله عليها قبل از ازدواج با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم دارای فرزند بوده است؟ الف) رقیه و زینب دختران «هاله» خواهر خدیجه بوده‌اند نه خود خدیجه ... ب) هنگامی که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم با خدیجه ازدواج کرد آن بانوی محترمه، باکره بود. ج) این مسئله از لحاظ تاریخی معتبر نمی‌باشد. د) همه موارد. ۱۲. طبق روایات یاری کنندگان حضرت خدیجه سلام الله عليها در موقع حمل حضرت زهرا سلام الله عليها چه کسانی بودند؟ الف) ساره (همسر حضرت ابراهیم علیه السلام) آسیه (همسر فرعون) از طرف خداوند. ب) مریم (مادر حضرت عیسی علیه السلام) و کُثُم (خواهر حضرت موسی علیه السلام) از طرف خداوند. ج) زنان مکه. د) الف و ب. ۱۳. حمایت‌های حضرت خدیجه سلام الله عليها در دوران زندگی با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم چه حمایت‌هایی بوده است؟ الف) حمایت اجتماعی. ب) حمایت‌های عملی. ج) حمایت‌های مالی. د) همه موارد. ۱۴. اسامی و القاب گرامی حضرت خدیجه سلام الله عليها الف) صدیقه، مبارکه، ام‌المؤمنین. ب)

طاهره، بانوی بانوان، امّ الیتامی. ج) امّ الزهراء، ام الصعاليك، طاهره. د) همه موارد. ۱۵. وفات حضرت خدیجه سلام الله عليها چه موقعی بود و آن سال به چه نام گزاری شد؟ الف) همزمان با رحلت اندوهبار حضرت ابوطالب رخ داد و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم آن سال را «عام الحزن»؛ سال غم و اندوه نام نهاد. ب) سه سال قبل از هجرت و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم آن سال را «عام الحزن»؛ سال غم و اندوه نام نهاد. ج) سه سال بعد از هجرت و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم آن سال را «عام الحزن»؛ سال غم و اندوه نام نهاد. د) الف و ب. ۱۶. وصایای حضرت خدیجه سلام الله عليها چه بود؟ الف) برای او دعای خیر کند. ب) پیش از دفن در قبر او وارد شود، او را به دست خود در خاک قرار دهد. ج) عبائی را که به هنگام نزول وحی بر دوش داشت، روی کفن او قرار دهد. د) همه موارد. ۱۷. «قبه الوحی» که بر خانه ام‌المؤمنین خدیجه سلام الله عليها و قبر وی ساختند، در چه سالی به وسیله‌ی فرقه ضالّه و هابیت ویران شد؟ الف) سال ۱۳۴۴ ه. ق. ب) سال ۱۳۴۴ ه. ش. ج) سال ۷۲۷ ه. ق. د) هیچکدام. ۱۸. از نمونه فضائل حضرت خدیجه‌ی کبری سلام الله عليها کدام است؟ الف) ایمان و اسلام و قبول ولایت امیرالمؤمنین علی علیه السلام. ب) بصیرت ژرف و سخاوت و انفاق بی‌بدیل. ج) از برترین بانوان دو سرا و صبر و بردباری بی‌مانند. د) همه موارد. ۱۹. در آیه ۷۴ سوره فرقان: الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا، منظور از «ازواجنا» کیست؟ الف) همسران پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم ب) حضرت خدیجه سلام الله عليها ج) پرهیزگاران د) نسل پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم ۲۰. در آیه صلی الله علیه و آله و سلم سوره ضحی ((وَإِذْ كُنَّا عَلَاً فَأَعْنَى))، آیا او تو را یتیم نیافت و پناه داد؟! منظور کیست؟ الف) خداوند متعال در این آیه به کنایه از خدیجه سلام الله عليها و احسان او یاد فرموده است. ب) تنگدستی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و رفع آن، به وسیله ثروت خدیجه سلام الله عليها ج) تنگدستی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم د) الف و ب

توجه

جهت دریافت فایل الکترونیکی این کتاب قابل اجرا در رایانه و تلفن همراه خود به سایت های اینترنتی این مرکز به آدرس های: www.ghaemiyeh.com www.khadijeh.com مراجعه فرمایید. شماره ارسال پیامک مرکز: ۱۰۰۰۱۰۰۱۰۰۱۰۰۰

در باره ما

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه‌های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است. هدف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت) از جمله فعالیت‌های گسترده مرکز: الف) چاپ و نشر ده‌ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه‌ای قابل اجرا در رایانه و تلفن همراه ج) تولید نمایشگاه‌های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ... د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com و چندین سایت مذهبی دیگر ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی شبانه روزی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی خط ۲۳۵۰۵۲۴ - ۰۳۱۱ (ز) طراحی سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک و SMS ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ... ط) برگزاری همایش‌ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه ی) برگزاری دوره‌های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال دفتر مرکزی: اصفهان، خیابان مسجد سید، مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

پاورقی

(۱) حلف الفضول به معنای پیمان جوانمردان، اشاره به عهد و پیمانی دارد که قبل از بعثت، حضرت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به همراه عده‌ای از جوانان مکه در خانه عبدالله بن جدعان اجتماع کردند و سوگند یاد کردند تا از ستمدیدگان و افراد غریبه‌ای را که وارد شهر می‌شوند و مورد ستم زورمندان واقع می‌شوند یاری کنند. (۲) جنگ فجار: اعراب دوران جاهلیت بیشتر ماه‌های سال را به جنگ و درگیری می‌گذراندند و تنها در چهار ماه (رجب، ذیقعد، ذیحجه، محرم) به پیروی از دستورات حضرت ابراهیم علیه السلام (بنا بر آیه ۳۶ سوره توبه) یا برای تجارت و کسب و کار دست از جنگ و خونریزی می‌کشیدند، این قانون و سنت اعراب، در چهار مورد نقض شد و چون منجر به عصیان عمومی و درگیری قبیله‌ای شد از آن به نبردهای فجار (گناه) یاد می‌کنند. (۳) تجارت مضاربه‌ای: مضاربه یعنی سرمایه، سرمایه باید وجه نقد باشد و مضاربه با کالا باطل است، از شرایط اساسی عقد مضاربه، معلوم و معین بودن سرمایه مضاربه است ربا: اشتراط چیزی غیر از اصل سرمایه و اصل مالی که قرض داده شده است. یعنی اگر قرض دهنده چیزی را (هر چیزی که ارزش مالی داشته باشد) علاوه بر برگرداندن اصل مالی که قرض داده، شرط کند مرتکب ربا شده است، خواه آن چیز درآمد قطعی باشد یا درآمد غیر قطعی. (۴) آئین حنیف ابراهیم: حنیف کسی است که به سوی حق گرایش و تمایل دارد. مفهوم خداوند نزد ادیان ابراهیمی به عنوان مفهومی یگانه (واحد)، مشخص، و تنها قدرت مطلقه جهان هستی مطرح است. این که هر سه دین بزرگ ابراهیمی از ریشه تاریخی مشترک و واحدی برخوردارند و آن سرچشمه گرفتن از وجود حضرت ابراهیم خلیل علیه السلام پیامبر بزرگ و اولوالعزم الهی است. چنانچه قرآن کریم می‌فرماید: «و قالوا کونوا هوداً او نصاری تهتدوا، قل بل ملة ابراهیم حنیفاً و ما کان من المشرکین، قولوا آمنا بالله و ما أنزل الینا و ما أنزل الی ابراهیم و اسمعیل و اسحق و یعقوب و الاسباط، و ما اوتی موسی و عیسی و ما اوتی النبیون من ربهم لانفرق بین احد منهم و نحن له مسلمون» و گفتند یهودی یا مسیحی باشید تا هدایت شوید، بگو چنین نیست، بلکه رستگاری در آئین حنیف ابراهیم است که از مشرکان نبود. (۵) الطبقات الکبری ج ۱ ص ۱۳۳. (۶) بحار الانوار ج ۱۶ ص ۱۹. و تاریخ طبری ج ۲ ص ۳۶. (۷) برای اطلاع بیشتر می‌توانید به کتاب الصحیح من السیره ج ۱ ص ۱۱۳ به بعد نیز مراجعه کنید. (۸) فروع کافی ج ۲ ص ۱۹ و ۲۰ و من لا یحضره الفقیه ج ۳ ص ۳۹۷. (۹) نحر کردن: شتر کشتن. قربانی کردن اشتر را گویند. (۱۰) خرائج راوندی ص ۱۸۷. (۱۱) لفظ «قل» در اینجا از قیلوله به معنای استراحت در چاشت گرفته شده، و برخی که شاید معنای آن را نفهمیده‌اند «لام» را تبدیل به «میم» کرده و «فقم» ضبط کرده‌اند و خصوصیت وقت چاشت ظاهراً بدان جهت بوده که در شهر مکه غالباً هوا گرم و عموماً ساعت چاشت را تا نزدیک غروب در خانه‌ها به استراحت می‌گذرانده‌اند و آنگاه برای حوائج خود از خانه خارج می‌شده‌اند. (۱۲) بحار الانوار، ج ۱۶ ص ۱۰ و ۱۲ و ۱۹. (۱۳) چاشت: به زمان بالا آمدن روز (گذشتن یک چهارم روز) تا نزدیک زوال گفته می‌شود. (۱۴) بحار الانوار - ج ۱۶ ص ۱۰ و ۱۲ و ۱۹ (۱۵) سیره حلبیه ج ۱ ص ۱۶۵. (۱۶) سیره حلبیه ج ۱ ص ۱۶۵ و سیره ابن هشام ج ۱ ص ۱۹۰ و سیره المصطفی ص ۶۰ و سیره النبی ج ۱ ص ۲۰۶. (۱۷) بحار الانوار ج ۱۶ ص ۱۹. (۱۸) منتقى النقول ص ۱۳۹. (۱۹) اعلام الوری ص ۱۴۷. یعنی مهر حضرت خدیجه سلام الله علیها دوازده اوقیه و نیم بود چنانچه مهریه زنان دیگر آن حضرت نیز همین مقدار بود. (۲۰) بحار الانوار ج ۱۰۳ ص ۳۴۷ به بعد. (۲۱) معانی الاخبار ص ۲۱۴. فروع کافی ج ۲ ص ۲۰. (۲۲) من لا یحضره الفقیه ج ۳ ص ۳۹۸. (۲۳) صداق: مهریه که به آن مهر و کابین و صدق نیز می‌گویند، مالی است که مرد در هنگام عقد، موظف می‌شود به همسرش پرداخت کند. (۲۴) زنان پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم ص ۳۱۲ (۲۵) تاریخ یعقوبی ج ۲، ص ۳۲ (۲۶) نور الثقلین، ج ۳، ص ۱۱۹ (۲۷) درخت طوبی: درخت طوبی و سدره المنتهی که خدای بخشاینده نهالش را نشانده، همان دوستی و ولایت امیرمؤمنان و خاندان او: است که مدار و قلب تمام خوبی‌ها و شایستگی‌ها است. (۲۸) بحار الانوار، ج ۴۳ صص ۲ تا ۶. (۲۹) چاه زمزم: مقدس‌ترین نوشیدنی در دین اسلام

، آب چاه معروف زمزم است ... چاه زمزم اکنون حدود ۳۰ متر عمق داشته و چشمه‌های آبدار آن نیز در عمق ۱۷ متری قرار دارند (۳۰...) روم/۲۱. (۳۱) امالی صدوق، ص ۴۷۰ (۳۲) سوره محمد، آیه ۷ (۳۳) سیره نبوی، ابن هشام، ج ۱، ص ۲۰۱؛ تاریخ طبری، ج ۱، ص ۵۲۱. (۳۴) نهج البلاغه خطبه قاصعه - بحار الانوار، ج ۱۶، ص ۸۱ و ج ۱۰۳، ص ۳۷۴. (۳۵) متعصب: یکی از صفات رذیله انسانی تعصب ناروا و «وابستگی غیرمنطقی به چیزی» است که انسان را از درک حق و برتری دادن آن بر باطل، باز می‌دارد. (۳۶) ۳۹. استیعاب، ج ۲، ص ۴۱۹، ش ۱۳. (۳۷) منبع: منبع محکم و استوار چرا که هر چیز استوار، غیر را از مداخله باز می‌دارد. (۳۸) تاریخ طبری، ج ۲، ص ۲۰۸ و شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۱۳، ص ۱۹۷. (۳۹) خصال صدوق، باب خصال اربعه. (۴۰) اسد الغابه، ج ۵، ص ۴۳۷؛ استیعاب، ج ۴، ص ۱۸۲۱. (۴۱) نهج البلاغه خطبه قاصعه - خصال صدوق، باب خصال اربعه. (۴۲) احزاب/۵. (۴۳) احزاب/۳۳. (۴۴) الوقایع و الحوادث، محمد باقر ملبوبی، ص ۱۳؛ بحار الانوار، ج ۱۷، ص ۳۰۹ و ج ۱۶، ص ۲۲. (۴۵) همان دو. (۴۶) بحار الانوار، ج ۱۶، ص ۷۵ - ۷۷. (۴۷) همان، ج ۱۹، ص ۶۳. (۴۸) خدیجه کبری، نمونه زن مجاهد مسلمان. (۴۹) طبقات ابن سعد، ج ۱، ص ۱۳۴. (۵۰) بحار الانوار، دار احیاء التراث، ج ۳۷، ص ۴۳. (۵۱) شعب ابیطالب: شعب از نظر لغوی به معنای شکاف میان کوه و جمع آن شعاب است. گاه شکاف میان دو کوه را نیز شعب می‌گویند. این شعب در آغاز، متعلق به «عبدالمطلب» بود. سپس آن را میان فرزندان تقسیم کرد و سهم «عبدالله» را به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم داد. تولد خاتم انبیا صلی الله علیه و آله و سلم و نیز خانه حضرت خدیجه سلام الله علیها در همین دره بود و حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم تا هنگام هجرت در آن سکونت داشت. (۵۲) همان، ج ۴۳، ص ۳. (۵۳) محلاتی، ریاحین الشریعه، ج ۲، ص ۲۰۹. (۵۴) همان. (۵۵) خدیجه، اسطوره مقاومت و ایثار، صفحه ۱۸۶، اشتهاردی، محمد مهدی (۵۶) صحیح بخاری، ج ۴، ص ۱۶۴. (۵۷) الاستیعاب، ج ۲، ص ۷۲۰. (۵۸) محمد پیغمبری که از نو باید شناخت، کنستان و ریژیل گنورگیو، ترجمه ذبیح الله منصوری، ص ۵۰. (۵۹) بحار، ج ۴۴، ص ۳۱۸. (۶۰) همان، ج ۴۵، ص ۶. (۶۱) همان، ج ۴۴، ص ۱۷۴. (۶۲) همان، ج ۴۵، ص ۵۹. (۶۳) خدیجه، اسطوره ایثار و مقاومت، ص ۲۰۰. (۶۴) شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۹، ص ۳۲۵. (۶۵) خدیجه سلام الله علیها اسطوره مقاومت و ایثار، ص ۲۰۱. (۶۶) حیوة القلوب، علامه محمد باقر مجلسی، ج ۳، ص ۲۱۸. (۶۷) بحار الانوار، ج ۱۳، ص ۱۶۲، ج ۱۶، ص ۲. (۶۸) خدیجه؛ اسطوره مقاومت و ایثار، ص ۱۸۷، نقل از بحار ج ۳۷، ص ۶۳. (۶۹) اسد الغابه، ج ۵، ص ۴۳۸. (۷۰) ذخائر العقبی، ص ۴۴. (۷۱) کشف الغمه، ج ۲، ص ۷۱. (۷۲) مجمع البیان، ج ۱۰، ص ۳۲۰. (۷۳) بحار، ج ۴۰، ص ۶۸ به نقل از خدیجه؛ اسطوره مقاومت و ایثار ص ۱۹۰. (۷۴) همان، ج ۱۶، ص ۸. (۷۵) کشف الغمه، ج ۲، ص ۷۲. (۷۶) بحار، ج ۴۳، ص ۳۰۲، به نقل از خدیجه، اسطوره مقاومت و ایثار، ص ۱۹۸. (۷۷) بحار، ج ۲۲، ص ۵۰۲. (۷۸) همان، ج ۱۶، ص ۸. (۷۹) خدیجه اسطوره ایثار و مقاومت، ص ۲۰۷. (۸۰) ریاحین الشریعه، ج ۲، ص ۲۰۶. (۸۱) کشف الغمه، ج ۲، ص ۱۳۳. (۸۲) کشف الغمه، ج ۲، ص ۱۳۳.

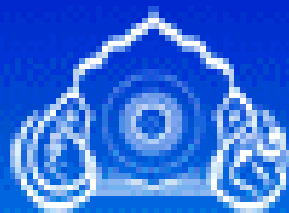
درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحيم جاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱) با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می‌کنند بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹ بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ

وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند. مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است. اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید. از جمله فعالیت های گسترده مرکز: الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ... د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای و راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴) ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ... ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ... ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶ وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳-۲۳۵۷۰۲۲ فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۰۳۱۱)۲۳۳۳۰۴۵ نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایند انشاءالله. شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳، شماره کارت: ۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳ و شماره حساب شبا: ۵۳-۰۶۰۹-۰۶۲۱-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۱۸۰-۰۱ IR۹۰ به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان - خیابان مسجد سید ارزش کار فکری و عقیدتی الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام - هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنت غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کرم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید». التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست تر می داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می رهایی، یا مردی ناصبی اراده گمراه

کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می‌گشایی که آن بینوا، خود را بدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟». [سپس] فرمود: «حتمّاً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی‌گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد». مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

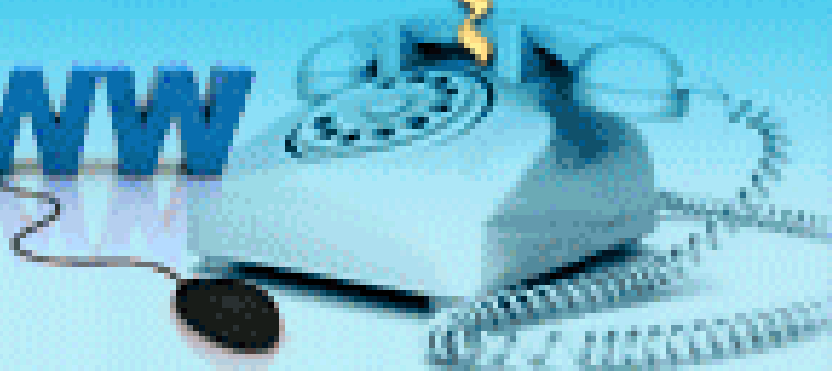

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گام‌ها

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

